

Rok 1990

Rok 1990 je rokom veľkých politických a spoločenských premien, ktorým v kronike – podľa ich významu venujem patričné miesto. V Ladcoch sa okrem Verejnosti proti násiliu, Komunistickej strany Slovenska – Strany demokratickej ľavice a Kresťansko-demokratického hnutia neformovali nijaké politické organizácie. Spoločenské a záujmové organizácie hľadali svoju tvár. Niektoré z nich svoj „modus vivendi“ nenašli a stoja na pokraji zániku, prípadne vôbec zanikli.

Treba povedať, že bez zmeny nezostal ani jeden úsek života v obci. Veľa znamenali voľby do Federálneho zhromaždenia a novembrové komunálne voľby, ktorým venujem preto osobitnú pozornosť. Menilo sa politické a ekonomické myslenie občanov, keď záujem o politiku v druhej časti roka bol motivovaný najviac otázkami ekonomickými – osobitne otázkami životnej úrovne. To všetko som sa snažil zachytiť v kronike roku 1990 podľa vecných a faktografických podkladov, ktoré som mal k dispozícii.

V textoch sú aj retrospektívne návraty do minulosti, najmä tam, kde kronikár do roku 1990 nemal k dispozícii patričné historické pramene. Ide najmä o krátku históriu kláštora v Ladcoch, zavraždenie židovských občanov v roku 1944 a činnosť Vodnej elektrárne Ladce za roky 1987 – 1990.

Súčasťou kroniky je dokumentácia niektorých pasáží: volieb, miestnej tlače, rozhlasu, kláštora a ďalších.

Základné údaje o obci v roku 1990

Pohyb obyvateľstva

Počet občanov v oboch častiach Ladiec sa v roku 1990 mierne zvýšil. Kým v roku 1989 ich bolo 2 696, v roku 1990 2 706 obyvateľov. Zaznamenali sme takýto pohyb obyvateľstva:

Novonarodení	36
Zomrelých	38
Odsťahovaných	76
Priťahovaných	83

Novonarodení občania

Oliver Macho	Mariana Adamovičová
Matúš Hlavatý	Mária Martináková
Ľuba Abrahámovská	Michal Košťalik
Tomáš Veselý	Martina Kňazková
Stanislava Kútina	Veronika Kalusová
Lukáš Moško	Lukáš Chovanec
Milan Malicher	Jana Eliášová
Petra Maršovská	Ondrej Horváth
Marcela Hanzlová	Jakub Suran
Jakub Černota	Vasil Kandráč
Tomáš Belian	Gabriela Daňová
Petra Briestenská	Matúš Pružinec
Juraj Červený	Tomáš Makas
Dušan Kandráč	Veronika Gombárová

Zuzana Kopilcová Marek Sagan
Martina Mikušková Erik Kučera
Marek Kukuliaš Andrej Pesničák
Peter Kandráč

Celkom sa narodilo 21 chlapcov a 15 dievčat.

Občania, ktorí zomreli

V roku 1990 zomrelo v Ladcoch 38 občanov, z toho 26 mužov a 12 žien. Najstarší z nich boli František Mierny (99 rokov), Košťaliková Antónia (92), Jozef Hriadel (91), Anna Záhradníková (90). Najmladší, ktorí zomreli boli Juraj Faturík (31), Rudolf Gach (34).

V roku 1990 zomreli a na cintoríne v Ladcoch boli pochovaní:

Faturová Mária (74)	Ján Zajac (60)
Bednárík Ján (82)	Uriček Jozef (68)
Záhradníková Anna (90)	Petrík Jozef (71)
Košťalik Pavel (83)	Marguš Milan (58)
Margušová Zuzana (84)	Racko Augustín (76)
Kurtišová Magdaléna (63)	Kukuliaš Ján (81)
Riečičiarová Mária (75)	Saksa Štefan (62)
Škrabáková Mária (77)	Košťalik Jozef (82)
Mierny František (99)	Miššík Gejza (74)
Kočišík Jozef (68)	Češková Mária (82)
Polomíková Mária (80)	Jurovátá Štefánia (85)
Hriadel Jozef (91)	Mraffková Juliana (85)
Polomík Pavel (55)	Ďuriš Ján (60)
Tomáš Alojz (83)	Martinák Augustín (76)
Faturík Juraj (31)	Gach Ján (34)
Morišová Anna (51)	Mikuška Rudolf (67)
Koyš Michal (81)	Daňo Emil (43)
Cahel Ján (87)	Košťaliková Antónia (92)
Polomík Jaroslav (59)	Eliáš Pavol (66)

Sobáše v Ladcoch

V sobášnej – obradnej miestnosti v Ladcoch sa uzavrelo dovedna 21 manželstiev. V zátvorke uvádzam bydlisko manžela, respektíve novomanželky, ak nie sú z Ladiec:

Darina Jašúrková – Zdenko Mikulčík
Vladimír Chovanec – Ingrid Suranová
Peter Kuman – Radomíra Nepejchalová (Bratislava)
Jozef Mikuška – Ľubica Faturíková
Oľga Záhradníková – Eduard Pesničák (Beluša)
Helena Beňová – Vladimír Ďurica (Visolaje)
Ján Daniš (Dubnica) – Jana Turzová
Želmíra Rácová – Marián Digaňa (Beluša)
Jaroslav Fujdiar (Marklér) – Františka Klúfová
Peter Horváth – Verona Žigová
Ján Ďurina (Košeca) – Helena Kucharíková

Pavel Melicher – Jana Dolinková
Peter Ištók – Jana Geletová
František Tinc – Jana Pindiaková (Veľké Teriakovce)
Karol Maar (Bratislava) – Vladimíra Kacinová
Ivo Kraus (Rybí) – Vlasta Hatalová
Milan Gajdošík – Martina Cibičková
Ľubica Mošková (Visolaje) – Ľuboš Turza
Vladimír Kováč – Irena Miháliková
Pavol Habánek – Zuzana Šeptáková
Peter Kvasnica – Elena Bencová

Výstavba rodinných domov

V roku 1990 bolo na Miestnom národnom výbore v Ladcoch evidovaných 6 žiadostí o vydanie povolenia na rekonštrukciu a prístavbu rodinných domov.

Vydalo sa 6 stavebných povolení na novú výstavbu: Uharčík Stanislav, Kuniak Marián, Hriadel Rudolf, Turza Ľuboš, Daňo Vladimír, Kroščenová Ružena.

Užívacie povolenie dostali 4 rodiny: Janešík Peter, Fedor Ivan, Černota Milan, Češko Milan.

Ovzdušie v obci

Čistota ovzdušia v obci, najmä v časti Tunežice bola i naďalej nepriaznivo ovplyvňovaná prášením z rotačnej pece a niektorých ďalších výrobných častí cementárne.

Začiatkom septembra 1990 sme pri pohľade na cementáreň zaznamenali významnú zmenu. Ožil komín elektro-odlučovača, ktorý po havárii v roku 1989 čnel do výšky bez úžitku. Ožil však predovšetkým Elektro-odlučovač EKF – EKG, ktorý dali do skúšobnej prevádzky 5. septembra. Očakávania takmer 100 % - nej účinnosti odprášenia sa nesplnili, o čom píšem podrobnejšie v časti Považská cementáreň.

Prečíslovanie domov

Koncom roka 1989 a začiatkom 1990 sa v našej obci uskutočnilo prečíslovanie domov v časti Ladce a neskoršie aj v časti Tunežice. V Tunežiciach neskoršie preto, lebo sa čakalo na ich rozhodnutie, či po voľbách budú samostatná obec, alebo zostanú ako časť Ladiec.

Výhodou nového prečíslovania bolo najmä to, že čísla idú za sebou a v prelukách – na stavebných parcelách čísla vynechali. Po prípadnom postavení rodinného domu na parcele, dostane dom číslo, ktoré bude znova v poradí.

Občania si postupne nové čísla domov pripevnili a dali na MNV zapísať do občianskych preukazov.

Lúčkovský potok bez vody

Zaujímavý úkaz sme zaznamenali koncom augusta 1990. Mimoriadne a dlhotrvajúce horúčavy bez dažďa zapríčinili, že Lúčkovský potok bol vo svojom prietoku cez obec úplne bez vody. Podľa pamätníkov a zápisov kroniky to naposledy bolo v roku 1947 a predtým v roku 1917.

Činnosť miestneho národného výboru v roku 1990

Významné zasadania Miestneho národného výboru

Vo februári 1990 sa postupne uskutočnili dve zasadania zástupcov Národného frontu, Verejnosti proti násiliu a MNV v Ladcoch, ktoré sa zaoberali rekonštrukciou MNV v zmysle ústavných zákonov Federálneho zhromaždenia a Slovenskej národnej rady z januára 1990.

Z týchto schôdzi vyšli návrhy na nových poslancov. Dňa 22. februára sa konalo mimoriadne zasadanie MNV, ktoré zobralo na vedomie odstúpenie štyroch poslancov (J. Cák, Š. Rác, Nemcová, V. Závacká). Niektorí sa vzdali funkcie v rade MNV a v komisiách. Potom plénum MNV verejným hlasovaním zvolilo nových poslancov:

Ferdinanda Bušika, 50-ročného technika Výskumného a vývojového ústavu sklárskeho v Trenčíne, Pavla Faturu, 35-ročného náčelníka železničnej stanice v Ladcoch, Hanu Kvasnicovú, administratívnu pracovníčku nemocnice v Ilave a Jána Turzika, 42-ročného technika ZVS Dubnica nad Váhom. Ako náhradníci boli zvolení Miroslav Koyš a Ladislav Kalus. Plénum potom zvolilo Ferdinanda Bušika za člena rady MNV, podpredsedu MNV a predsedu Zboru pre občianske záležitosti. Irenu Gajdošíkovú, Pavla Faturu a Miroslava Kvasnicu za členov rady MNV. Jána Turzika a Ladislava Černotu do komisie verejného poriadku, Pavla Faturu za člena finančnej a plánovacej komisie, Hanu Kvasnicovú za členku sociálnej a zdravotnej komisie, Miroslava Koyša za členov školskej a kultúrnej komisie, Ladislava Kalusa a Miloša Košinu do komisie pre mládež a telesnú výchovu.

Ďalšie významné zasadanie pléna MNV bolo 17. augusta 1990. Poslanci si vypočuli správu o plnení úloh a činnosti Rady MNV a správu o čerpaní rozpočtu. V diskusii komentovali najviac hlavný bod programu: plnenie úloh z volebného programu, najmä v stavebnej časti. Na tomto zasadaní sa po prvýkrát oboznámili s pripravovanými voľbami do zastupiteľstva obce a uzniesli sa, že budúce zastupiteľstvo bude mať 12 členov. Keďže už bolo známe, že časť Tunežice nevytvorí samostatnú obec, ale zostane súčasťou Ladiec, rozhodli, že z 12 členov zastupiteľstva budú štyria z časti Tunežice.

Aj na ďalších zasadaniach rady a pléna do novembra prerokovali mnoho dôležitých otázok súvisiacich s výstavbou obce, školstva, kultúry, financií i budúcich volieb v novembri 1990. Vážnym rozhodnutím bol odchod tajomníka MNV Juraja Letku, ktorý v auguste 1990 na vlastnú žiadosť prestal byť plateným funkcionárom a odišiel na svoje predchádzajúce pracovisko – do Stavebného podniku. Až do komunálnych volieb pracoval potom ako úväzkový tajomník MNV.

MNV sa zaoberal aj otázkou budúceho obvodného úradu a vyslovil požiadavku, aby bol zriadený v Ilave.

Ešte na začiatku roka vyslovil súhlas s požiadavkou Zväzu miest a obcí a žiada, aby sa dôsledne presadzovali v praxi. Išlo najmä o tieto body:

- Postavenie miest a obcí ako samosprávnych orgánov musí byť zaručené v ústave.
- Trojstupňový systém riadenia nahradiť dvojstupňovým.
- Mestá a obce musia mať svoj rozpočet oddelený od ostatných subjektov štátnej správy.
- Administratívu a aparát si bude obec – mesto prispôsobovať podľa vlastných podmienok a ekonomických zdrojov.
- Ochrana občanov a bezpečnosť bude zabezpečovaná orgánmi obce – mesta.
- Miestne programy a programové rozpočty musia byť schválené občanmi.

Nie najlepšie boli v tomto roku hodnotené komisie MNV a ich činnosť. Iba niektoré – komisia ochrany verejného poriadku, sociálno-zdravotná a stavebná pracovali k úplnej spokojnosti a plnili svoje poslanie.

17. apríla 1990 okolo 90 občanov miestnej časti Tunežice podalo na MNV sťažnosť – protest proti odpredaju rodinného domu č. 82 rómskym občanom. Svoj protest odôvodňujú, že majú s týmito občanmi zlé skúsenosti, že sused je invalid III. stupňa a že potrebuje pokoj. Žiadosť potvrdili podpismi.

Jarný pracovný ruch

Najviac sa pracovalo v Osobitnom odbornom učilišti, kde sa upravoval vchod do areálu školy, ale najmä úprava v okolí zadného traktu kaštieľa. Tieto miesta dostávajú úplne novú tvár a tak po rokoch konečne vynikne aj najkrajšia časť kaštieľa. Žiaci učilišťa cez odborný výcvik i cez voľný čas upravili okolie krajčírskych dielní, vznikol nový plot a urobili sa i ďalšie estetické úpravy. Najviac hodín však odpracovali v parku, ktorý vyčistili.

Budova MNV dostala novú strechu. Oplechovanie urýchlila víchrica, ktorá zvalila v parčíku pri MNV strom, ktorý poškodil strechu budovy.

Veľký kus práce vykonali brigádnicí organizovaní Verejnou organizáciou proti násiliu. Vo vzornej kvalite vyčistili Lúčkovský potok v úseku od stánku Poštovej novinovej cesty po križovatku.

21. apríla 1990 pri príležitosti Dňa zeme organizovala pracovnú brigádu organizácia Komunistickej strany Slovenska v Ladcoch na úprave terénu po prekrytí Lúčkovského potoka na križovatke a na niektorých ďalších kritických miestach v obci.

Zaznamenali sme aj aktivitu škôl. V Materskej škole upravovali terén a opravovali poškodené miesta na budove rodičia, v Základnej škole pokračovala úprava okolia školy.

Najdôležitejšie stavby v obci

Stavby, ktoré riadil priamo Miestny národný výbor a boli financované zo štátneho rozpočtu, združených prostriedkov a v akcii „Z“ sa niektoré v roku 1990 dokončili a iné iba začali stavať.

Predajňa Ovocie a zelenina mala byť pôvodne montovaná stavba. Vybratý typ však podľa posudku odborníkov nevyhovoval hygienickým normám a tak povolená nebola. Pripomienky boli aj k výberu staveniska a tak sa MNV po mnohých rokovaníach s riaditeľstvom podniku Ovocie a zelenina dohodli adaptovať druhú časť budovy bývalej četníckej stanice, v ktorej prvej časti je už viac rokov predajňa Drogeria, resp. Klub mládeže. Už na začiatku leta sa začalo s adaptačnými prácami. Stavební dodávateľmi boli Drobné prevádzkarne MNV Ladce a Stavebný podnik v Ilave. V decembri 1990 boli všetky stavebné práce ukončené a k dispozícii bolo aj vnútorné zariadenie predajne, ktoré dodali v značnom predstihu. Celkové náklady 991 000 Kčs, vrátane zariadenia sa neprekročili.

Predajňa potravín v Horných Ladcoch sa po mnohých prieťahoch, zmenách i zákazoch začala v roku 1990 stavať. Bude to stavba z keramických blokov s predajnou plochou 70 m² a s rovnakou plochou skladových priestorov. Ku koncu roku 1990 stavba značne pokročila i napriek nejasnostiam vo financovaní, ktoré vznikli začatou privatizáciou obchodnej siete. Celkové náklady sa predpokladajú takmer 2 milióny korún. Projektantom bolo Drupro v Považskej Bystrici a dodávateľom Drobné prevádzkarne MNV Ladce. Začalo sa v septembri 1990 a odovzdať by predajňu mali v decembri 1991.

Medzi dôležité stavby patrí bytovka s 24 bytmi, postavená na mieste bývalých kolónií, z ktorých posledná bola odstránená na jar 1990. Bytovku postavili Pozemné stavby Považská Bystrica, ako družstevnú bytovku pre Považské cementárne Ladce. Stavbu ukončili

v stanovenom termíne – v novembri 1990 a v decembri sa už nast'ahovali nájomníci. Stavba bola odovzdaná v dobrej kvalite.

Pre bezpečnosť dopravy sa urobilo veľa na križovatke cesty pri odbočke do cementárne. Opačne klopená zatačka zapríčinila ročne 2 – 3 havárie so značnými hmotnými škodami, zraneniami a smrťou. Úpravu urobila Okresná cestná správa s nákladom 650 tisíc korún. Na tom istom mieste stavbári za 360 000 Kčs prekryli Lúckovský potok, čo zabezpečilo väčšiu bezpečnosť a prispelo to aj k estetizácii stredu obce.

Mierny rozruch spôsobila v Ladcoch správa, že pre rekonštrukciu bude zatvorené zdravotné stredisko. Termín, dokedy, si netrúfal povedať nikto, pretože to závisí od stavbárov a ich tempa pri rekonštrukcii a prístavbe priestorov strediska. Oprava sa začala robiť od základu. V pláne je výmena stropov, strecha, vodovod, kúrenie. Pre stredisko schválili moderné zariadenie a oddelenia pre všeobecného lekára, zubnú ambulanciu a detské oddelenie. Po rokoch bojov, presvedčovania a intervencií sa začal riešiť jeden z najpálčivejších problémov obce.

V roku 1990 sa dokončila aj oprava budovy zakúpenej od občana B. Mierneho na zriadenie pamätnej siene a klubu. Už v marci však MNV rozhodol, že sieň sa nebude zriaďovať a budova zostala až do konca roka 1990 prázdna.

Najviac otázok mali občania na ďalšie pokračovanie výstavby vodovodu a plynofikáciu. V roku 1990 sa pracovalo na budovaní odpadu z vodojemu, urobil sa 250 metrový rozvod vedenia smerom k Janíkovcom a ďalšie práce. Od začiatku výstavby sa prestavalo už 4 milióny korún.

Plynofikácia v roku 1990 nepokračovala pre finančné i kapacitné dôvody.

Z menších stavieb treba spomenúť úpravu miestnych komunikácií, chodníkov, oplotení, teplovod do budovy MNV a ďalšie.

O stavbách, ktoré neriadil MNV a majú význam celo-obecný píšem v ďalších statiach.

Služby poskytované občanom

Štátny podnik Považan poskytoval v roku 1990 v Dome služieb: kaderníctvo a holičstvo, zberňa šatstva a oprava televízorov. Sklenárstvo bolo pre nezáujem občanov zrušené a do prevádzky sa nedala ani opravovňa obuvi. Celá budova Domu služieb sa dostatočne nevyužívala. Dobre využitá a zrejme i prosperujúca bola dielňa Považanu na výrobu pomníkov.

Drobné prevádzkárne MNV poskytovali služby občanom, ale pracovali aj pre podniky. Hlavné zdroje príjmov však boli od podnikov a iba časť od obyvateľstva. Služby poskytovali v autodoprave, stavebných prácach a v odvoze smetí. Priemerne pracovalo v DP MNV 10 zamestnancov, väčšinou dôchodcovia a iba na konci roka sa do základného kmeňa zamestnancov dostali mladšie pracovné sily. Okrem tohto stavu pracovníkov sa robili zmluvy – pracovné dohody na určité, najmä odborné práce. Celkový obrat DP MNV dosiahol v roku 1990 2 milióny 272 tisíc korún, z toho iba z rekonštrukcie predajne Ovocia a zeleniny bolo takmer 600 tisíc Kčs. V Drobných prevádzkach sa zlepšili priestory a pribudli niektoré mechanizmy. Došlo k zmene vo vedení – v druhej polovici roka odišiel Valter Fábry a nastúpil Anton Jendrol.

Občania používali aj služby súkromníkov, ktorí ich poskytovali na povolenie MNV. Najväčšou prekážkou rozvoja služieb súkromnými podnikateľmi bol nedostatok materiálu, najmä stavebného, železa, inštalčných potrieb.

V roku 1990 poskytovali v Ladcoch služby títo občania:

Jozef Herman	- vodoinštalatérske práce a ústredné kúrenie, oprava elektrospotrebičov.
Miroslav Zajac	- vodoinštalatérske práce a kúrenárske práce.
Štefan Kováčik	- mechanické opravy, magnetofóny a gramofóny.
Karol Kováčik	- zámočnicke práce.

Emil Mičian	- kamenárske práce.
Štefan Kútny	- zámočnicke a tesárske práce.
Vladimír Hriančík	- automechanické práce.
Eduard Habánek	- drobné kamenárske práce, kameno-sochárstvo.
Jozef Kubáň	- maliarstvo a natieračstvo.
Jozef Ondruš	- lakovanie aut.
Hedviga Mierna	- dámske krajčírstvo.
Anna Sláviková	- predaj kvetov.
Ing. P. Dobrodenka	- prenájom dielne.
Jozef Čeliga	- klampiarstvo.
Juraj Stach st.	- krajčírstvo.
Irena Králová	- predaj kvetov.
Gejza Miššík	- predaj poľnohospodárskych produktov.
František Strážnický	- automechanické práce.
Jozef Škuta	- povozníctvo.
Ing. E. Ježo	- natáčanie videozáznamov.
Emanuel Peterka	- terasové výrobky.

V novembri 1990 si pani Magdaléna Vanínová otvorila súkromné dámske kaderníctvo a v júni prevzal pohostinstvo v kultúrnom dome súkromne Alojz Hoffstädter.

Zbor pre občianske záležitosti

Zbor pre občianske záležitosti dokázal aj v roku 1990 svoje opodstatnenie a miesto v spektre spoločenských inštitúcií. Ako pomocný orgán MNV vykonával činnosť nanajvýš humánnu. Občania, ktorí v ZPOZ – e v našej obci dobrovoľne a nezištne pracovali pripravili niekoľko významných akcií.

V roku 1990 pripravili v obradnej miestnosti 17 privítaní malých občanov do života za účasti rodičov, príbuzných i zástupcov podnikov a inštitúcií.

V spolupráci s Osobitným odborným učilištom pripravili už tradičné slávnostné odovzdanie výučných listov pre 103 absolventov tejto školy. Z ďalšej činnosti treba spomenúť niekoľko príhovorov pri pohreboch, niekoľko občianskych pohrebov, ale i 21 sobášov uzavretých v obradnej miestnosti MNV Ladce. Členovia ZPOZ -u navštevovali prestárlych občanov v ich bytoch a priniesli im malé darčeky, ale aj uvítali prváčikov na začiatku školského roka.

Práca ZPOZ – u sa darila vďaka pomoci Považským cementárňam, JRD a iným podnikom, školám, speváckemu krúžku žien a ďalším.

Problémy parku v Ladcoch

Profesor Gejza Runkovič vo svojej knihe „Parky a vzácne stromy“ v roku 1978 charakterizuje park v Ladcoch, ako prírodno-krajinársky, s veľkou biologickou a kultúrnou hodnotou. Svojou transpiračnou mohutnosťou ovplyvňuje vlhkosť vzduchu a spríjemňuje tak životné prostredie. Od zakladateľa Motešického zmenil park mnohokrát majiteľa. Nie všetci sa mu venovali rovnako atak sa tento vzácny prírodný areál dostal do veľmi zlého, kritického stavu. Niekoľko rokov dozadu sa prejavujú snahy zamedziť chátraniu a obnoviť Ladecký park.

Posledná „história“, rátajúca sa od roku 1966, kedy park prevzala vtedajšia Osobitná učňovská škola, ktorej vedenie malo veľmi úprimnú snahu veci pomôcť. Chýbali však financie a tak bol park udržiavaný viac-menej brigádnicke žiakmi školy. V roku 1990 však čas dozrel už k tomu, aby sa problém riešil kardinálne. Začalo sa hovoriť a potom aj organizovať v spolupráci škola – MNV a ďalšie zainteresované zložky tzv. rekonštrukciou parku. Odbor-

níčka Ing. Ingrid Birová, CSc. vykonala dendrologický výskum a v druhej polovici roku 1990 vypracovala štúdiu a projektovú úlohu rekonštrukcie. Podľa jej návrhu rekonštrukcia bude spočívať v týchto činnostiach:

- Výrez drevín napadnutých rôznymi chorobami.
- Ošetrovanie drevín.
- Výsadba nových drevín.

Rôzne technické úpravy, najmä komunikácie s makadamovým povrchom. Ráta sa najmä s jednou okružnou cestou s elektrickým osvetlením, osadenými lavičkami a odpadovými nádobami.

Rekonštrukcia ráta aj so zrušením ihriska v parku /pioniersky štadión/. Táto plocha sa podľa plánu tiež vysadí ako park. Za tieto ihriská sa začali stavať ihriská nové, za budovami patriacimi k hospodárskemu dvoru kaštieľa. Na konci roku 1990 bola situácia také, že na realizáciu projektu neboli financie ani u jedného investora, s ktorými sa počítalo /PCLA, JRD, obec, bývalé KNV atď./.

Posledné zasadanie MNV

Dňa 19. novembra 1990 zasadalo posledný krát plénum MNV v Ladcoch, ktoré bolo zvolené vo voľbách v roku 1986 a rekonštruované vo februári 1990. Na zasadaní si pripomenuli viac ako štvorročné obdobie práce tohto orgánu, rady MNV, komisií a ďalších aktivít národného výboru. Konštatovali, že za daných ekonomických možností, organizačných a iných ťažkostí dosiahli viacero úspechov, najmä vo výstavbe obce. Niekoľko akcií, ktoré a pod priamym vedením MNV uskutočnili akú úlohu v Volebného programu od roku 1986:

Výstavba vodojemu, prívod vody a časť zásobovacieho potrubia obecného vodovodu /2 milióny Kčs/, rozvod vody v Horných Ladcoch a prívod do Podhoria /2 mil. Kčs/.

Plynifikácia časti obce /1,2 mil. Kčs/.

Miestna komunikácia v Tunežiciach /125 000 Kčs/.

Miestna komunikácia pri Záhradníkovi /80 tis. Kčs/.

Miestna komunikácia v Horných Ladcoch /270 tisíc Kčs/.

Vybudovanie smetiska, oplotenie, údržba /890 000 Kčs/.

Úprava križovatky – prekrytie potoka /380 000 Kčs/.

Úprava štátnej cesty na križovatke /650 tis. Kčs/.

Rekonštrukcia predajne zeleniny /980 tis. Kčs/

Obchodná jednotka v Horných Ladcoch /400 tis. korún/

Vykúpenie domov pri cintorína /210 000 Kčs/.

Pravda, počas tohto volebného obdobia sa uskutočnili aj ďalšie práce a stavby, ktoré neprechádzali cez MNV, ale priniesli občanom úžitok. Medzi ne patrí prístavba a rekonštrukcia kultúrneho domu, úprava chodníkov a ciest, výstavba bytoviek, Osobitného odborného učilišťa a ďalšie.

Mnohé problémy sa nepodarilo vyriešiť – a nie je to iba rekonštrukcia parku, ale aj problém vodných tokov, prašnosti a čiastočne i obchodnej siete, ale predovšetkým problém zdravotníckych služieb, ktorý sa začal riešiť až na koniec volebného obdobia.

Financie a hospodárenie

Okresná finančná správa v Považskej Bystrici oznámila na obecné zastupiteľstvo, že na Slovensku boli podľa zákona Slovenskej národnej rady zriadené daňové úrady. Súčasne boli určené aj sídla obvodov. Pre obce Ilava, Červený Kameň, Dúlov, Horná Poruba, Horovce, Kvášov, Ladce, Košecké Podhradie, Mikušovce, Pruské, Tuchyňa, Zliechov, Krivoklát, Vršatecké Podhradie je obvodný daňový úrad zriadený v Ilave. V roku 1990 spravoval daň z príjmov

obyvateľstva, dôchodkovú daň, poľnohospodársku daň občanov, z príjmov občanov z poľnohospodárskej výroby.

Politické udalosti v obci Ladce

Celoštátne udalosti, opatrenia vlády

V tejto časti uvediem stručne niektoré významné celoštátne udalosti, opatrenie federálnej vlády i vlády Slovenskej republiky, ktoré mali vplyv na občanov, ich životnú úroveň, zmýšľanie i postoje. Viaceré sa premietli aj do rokovania Miestneho národného výboru a jeho opatrení. V tejto časti píšem iba o udalostiach, ktoré nie sú širšie spomínané v ďalších častiach kroniky /voľby, školstvo a pod./.

1. marca 1990 nadobudol účinnosť Ústavný zákon SNR o štátnom znaku, štátnej vlajke, štátnej pečati a štátnej hymne Slovenska. Od tohto času niesla naša národná republika názov Slovenská republika. Predtým, ale aj potom sa rozvinula široká diskusia o názve nášho štátu. Po mnohých rozporoch sa napokon dohodol a schválil zákon o názve: Česká a Slovenská Federálna Republika /ČSFR/. Súčasne sa schválil nový štátny znak a hymna.

Podobného druhu boli aj diskusie okolo Zákona o úradnom jazyku v Slovenskej republike. Na mítingoch v vôbec na verejnosti sa v priebehu rokovania SNR v júni 1990 i po ňom vyskytlo veľa protirečivých stanovísk. Občanov ovládlo napätie, niekde /Bratislava, Uhrovec atď./ hraničiace s neprimeranými vášňami. Úsilie uzákonenia jazyka prerástlo až v boj o politický vplyv. Napokon bol 25. októbra 1990 s pripomienkami prijatý tzv. „koaličný návrh“ zákona k nespokojnosti prívržencov tzv. „matičného návrhu“.

Do života občanov aj v našej obci zasiahli viaceré zvýšenia cien, ktoré ovplyvnili životnú úroveň, najmä sociálne slabších občanov. Bolo to zvýšenie maloobchodných cien prakticky všetkých potravín k 9. júlu 1990, neustále zvyšovanie cien spotrebného tovaru, dvakrát zvýšenie cien benzínu – vcelku ako o 100 %. Zvýšeniam cien predchádzali nákupné horúčky. V Ladcoch – rovnako ako inde, kupovali občania trvácnejšie potraviny /olej, cukor, ryža, múka atď./ a spotrebný tovar akéhokoľvek druhu. Súčasne sa mnohí občania za svoje peniaze snažili získať konvertibilnú menu a to v rámci legálnej výmeny i na čiernom trhu. Situácia v nadmerných nákupoch vyvrcholila na sklonku roka 1990, v očakávaní zvýšenia cien v rámci ich liberalizácie od 1. januára 1991.

Po prvom zvýšení cien štát čiastočne kompenzoval každému občanovi väčšie výdavky sumou 140 Kčs mesačne. Došlo aj k celkovému zvýšeniu dôchodkov o 4 – 10 % /podľa roku, kedy bol dôchodok priznaný/. Súčasne sa zvýšili prostredníctvom MNV v Ladcoch dôchodky tým, ktorí nedosahovali na jednotlivca 1200 Kčs, alebo 2000 Kčs u manželskej dvojice.

Celkom sa na záver roka u občanov prejavili obavy z budúcnosti. Bol to najmä strach z nezamestnanosti, inflácia a tým značné zníženie životnej úrovne.

V roku 1990 sa v Ladcoch aktivizoval náboženský život. Neboli sme svedkami prejavov nacionalizmu i keď občania jednoznačne dávali prednosť národnej politike v rámci federácie. Preto podporovali vládu SR a SNR v jej zápase o rovnoprávne rozdelenie kompetencií medzi vládami ČR, SR a vládou ČSFR. Schválenie takéhoto zákona na konci roka 1990 bolo vyvrcholením snáh Slovákov o autentickú federáciu a súčasne i zakončením politickej krízy ktorá rokovanie o tento zákon sprevádzala.

Voľby do Federálneho zhromaždenia a Slovenskej národnej rady

Na základe volebných zákonov vydaných Federálnym zhromaždením a Slovenskou národnou radou boli aj v Ladcoch dňa 15. mája 1990 prostriedkami verejnej propagácie vyhlásené vše-

obecné voľby do týchto zákonodarných orgánov. Príprava volieb sa riadila osobitným harmonogramom, ktorý určoval postup jednotlivých etáp prípravy volieb.

Do 24. mája sa vydávali voličské preukazy na požiadanie občanov. V ďalšej etape až do 7. júna sa pripravovali voľby technicky, prevzali a rozniesli sa volebné – hlasovacie lístky občanom do ich bytov. K hlasovaciemu lístku sa pridával propagačný leták o tom, ako hlasovať. Večer pred voľbami sa uzatvorili volebné miestnosti a ukončili volebné zoznamy.

Volebná kampaň sa začala už 29. apríla a ukončila 48 hodín pred voľbami. Zakázaná bola ja agitácia pred volebnými miestnosťami. Predvolebná kampaň, najmä celoštátna ale i z okresného pohľadu nebola vedená kultúrne. Niektoré strany a politické hnutia sa navzájom napádali, strhávali a prelepovali plagáty. Propagačné tlačoviny viseli doslova všade i na nevhodných miestach. Oveľa kultúrnejšie a politicky vyspelejšie si počínali strany a hnutia v Ladcoch a to osobitne VPN, KSS a KDH. Dostali priestor v miestnom rozhlase, ale najmä v Ladeckých zvestiach, kde bol uverejnený volebný program týchto strán a hnutí.

Do rámca predvolebnej kampane zapadli aj dve zhromaždenia voličov, ktoré organizovali spolu VPN a KDH a ďalšie s predstavovaním kandidátov aj KSS. O zhromaždenia nebol príliš veľký záujem – asi 152 až 200 prítomných.

Politické strany a hnutia v rámci ČSFR si vyžrebovali čísla, s ktorými išli so volieb. Vo volebnom kraji stredného Slovenska to boli tieto:

- 1 Strana slobody
- 2 Demokratická strana
- 3 Československá strana socialistická
- 5 Verejnosť proti násiliu
- 6 Slobodný blok /Strana ústavnej demokracie, Strana slobodných demokratov, Strana Česko – slovenskej neutrality, Republikánska únia/
- 8 Koalícia Všetľudovej demokratickej strany a Združenia pre republiku – Republikánskej strany Česko-slovenska/
- 10 Komunistická strana Československa
- 11 Spojenectvo poľnohospodárov a vidieka /politické hnutie členov JRD, Česko-slovenská strana poľnohospodárska, Republikánska strana česko-slovenského vidieka, Strana moravského venkova, Československá strana integrácie, Celoštátny aktív Občanov, Hnutie dôchodcov za životné istoty. Hnutie za rovnoprávne postavenie žien v Čechách a na Morave, Strana slobodných demokratov.
- 12 Együttelés – Spoluzitie – Wspólnota – Súžitie, Maďarské kresťansko-demokratické hnutie.
- 13 Česko-slovenské demokratické fórum
- 14 Rómovia /Strana demokratickej únie Rómov, Strana integrácie Rómov na Slovensku/
- 16 Slovenská národná strana
- 17 Kresťansko-demokratické hnutie
- 18 Strana zelených
- 19 Hnutie Česko-slovenského porozumenia
- 21 Sociálna demokracia

Voľby do Federálneho zhromaždenia /Snemovňa národov a Snemovňa ľudu/ a do Slovenskej národnej rady sa konali 8. a 9. júna 1990. Volebné miestnosti boli otvorené v piatok od 14.00 hodiny do 22. 00 a v sobotu od 7.00 do 14.00 hodiny.

V Ladcoch boli zriadené dva volebné okrsky: v Ladcoch vo volebnej miestnosti v Závodnom klube a v Tunežiciach v Miestnej osvetovej besede.

Voľby v jednotlivých okrskoch riadili okrskové komisie.

V Ladcoch v zložení:

Ferdinand Bušík – predseda, Jozef Vrábel – podpredseda.

Členovia: Pavol Košťial, Ondrej Košťialik, Vladimír Baška, Ing. Miroslav Váň, Elena Gajdošiková, Jolana Šotkovská.

V Tunežiciach:

Dušan Peterka – predseda, Ján Turzík – podpredseda.

Členovia: Oľga Melicherová, Ján Raček, Jozef Černuška, Anna Kvasnicová.

Členovia komisií zložili sľub, v ktorom sa zaviazali nestranné a svedomito vykonávať funkciu.

Občania, ktorí z rôznych dôvodov boli v čase volieb mimo obce, mohli sa na MNV vyzdvihnúť voličský preukaz na základe ktorého mohli potom voliť v mieste, kde sa nachádzali.

Voliči prevzali hlasovacie lístky prostredníctvom poslancov MNV vo svojich bytoch. Hlasovacie lístky so Snemovne národov a Snemovne ľudu boli farebne rozlíšené na ľavom okraji zvislým pruhom, ktorý bol pre SE svetločervený a pre SN svetlomodrý.

Keďže sa spôsob voľby líšil od predchádzajúcich volieb, stručne ho opíšem: Volič po vstupe do volebnej miestnosti prevzal úradnú obálku. Potom musel povinne odísť za zástenu, kde volebné lístky upravil /vložil do obálky po jednom do každého zastupiteľského orgánu/ a napokon obálku vložil do volebnej schránky a zvyšné lístky do krabice na to pripravenej. Na každom hlasovacom lístku mohol volič zakrúžkovaním čísla pred menom kandidáta niektorých preferovať pred inými. Takto mohol preferovať najviac štyroch kandidátov.

Niektorých voličov členovia okrskovej komisie navštívili doma. Boli to tí, ktorí zo zdravotných dôvodov nemohli do volebných miestností prísť.

Pred voľbami prejavili jednotlivé hnutia a politická strana svoje názory na ďalší vývoj spoločnosti u nás a osobitne v našej obci vo svojich volebných programoch.

Verejnosť proti násiliu /5/

Už názov tohto hnutia napovedá, že je proti akejkoľvek neslobode, diskriminácii a nemorálnosti. Pretože násilie je nemorálne a principiálne zlé, ľudí nevychováva, ale demoralizuje.

Verejnosť proti násiliu išla do volieb s programom Šanca pre Slovensko dosiahnuť, aby sa začaté zmeny stali nezvratnými, vykročiť k demokracii a prosperite k slušnému životu v celoeurópskom dome. Vo svojom programe ďalej hovoria, že naša nová budúcnosť nebude zadarmo a nebude hneď. Dlhoročná devastácia ekonomiky si vyžaduje vysúkať rukávy a spolupracovať na ozdravení vlasti sa všetkými občanmi.

Kritéria na kandidátov boli vierohodnosť /neskompromitovanosť/, profesionalita a nezišnosť. Medzi kandidátmi VPN boli osobnosti dostatočne známe, nielen na Slovensku, ale i vo svete.

Verejnosť proti násiliu v tomto programe nesľubovala, že každý zbohatne, ale chce každému zabezpečiť rovnaké podmienky a pritom bude pamätať na sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva. VPN smeruje k úplnému sebaurčeniu Slovenska a slovenského národa. Jej stelesnenie videli v spoločnej demokratickej federácii s rovnako suverénnym českým národom.

Ďalšie body programu VPN sa týkali najmä ekologickej oblasti, čistého vzduchu, vody a nezávadnej stravy.

Komunistická strana Slovenska (10)

Vo svojom volebnom programe, okrem všeobecných cieľov sa zamerali najmä na miestne problémy. Niektoré z nich vyberám:

Zastavenie devastácie prírody, komplexná starostlivosť o vodu, ovzdušie, pôdu a osobitne podpora opatrenia na ozdravenie potravín.

V programe požadovali, aby sa podstatne zvýšili prostriedky na zdravotníctvo a konkrétne zrekonštruovalo zdravotnícke stredisko v Ladcoch.

Podporujú rýchly rozvoj národného hospodárstva, cestou trhového hospodárstva. Boli však proti tomu, aby tieto reformy sprevádzali ťažké sociálne otrasy, najmä nezamestnanosť. Uznávajú rôzne formy vlastníctva i podnikania a požadovali, aby mal každý možnosť využívať svoju odbornú kvalifikáciu a vzdelanie, bez ohľadu na svoju politickú príslušnosť, svetový názor, vyznanie.

Vo volebnom programe jednoznačne zamietajú likvidáciu poľnohospodárskych družstiev a hromadný návrat k malovýrobe.

V Ladcoch požadujú realizovať výstavbu predajne potravín v Horných Ladcoch, rekonštrukciu predajne zeleniny, zlepšenie služieb, úpravu cesty na križovatke a urýchlené ukončenie výstavby vodovodu.

Ďalšie body dosť rozsiahleho volebného programu sa týkali aj sfér sociálnych, starostlivosti o deti, prestárlych občanov. V oblasti kultúry a telesnej výchovy vyjadrovali snahu lepšieho využívania jestvujúcich kapacít a dobudovanie ihriska TJ Tatran Ladce. V školskej politike žiadali vo volebnom programe obnovenie osobnej a spoločenskej dôstojnosti učiteľa a zlepšenie hmotného zabezpečenia pedagogických pracovníkov.

Stanovisko zaujali aj k odborom, kde sú za silné a nezávislé odbory.

Kresťansko-demokratické hnutie (17)

KDH pred voľbami v Ladcoch vydali akési zamyslenie nad poslaním svojho hnutia. Najdôležitejšie myšlienky vyberám.

KDH nemá v úmysle viesť nijaký volebný boj. Stavajú na hlbokých, stáročiami overených kresťanských princípoch, ktoré majú cieľ Ďaleko vyšší ako vybojovanie moci.

Sú to láska, vzájomná tolerancia, sloboda duch, znášanlivosť. Podľa tohto vyhlásenia musí mocenská politika a jej uplatňovanie vo všetkých oblastiach nášho života skončiť, i keď tomu tak ešte nie je.

O voľbách vyhlásili, že sú iba prostriedkom na to, aby sa občania Ladiec slobodne rozhodli, či budúci život bude skutočne slobodný. Vo všetkých zastupiteľských zborech musia mať zastúpenie skutočne všetky vrstvy obyvateľstva.

Voľby v Ladcoch a Tunežiciach, rovnako ako v celej ČSFR prebehli pokojne a dôstojne. V Ladcoch sa z 1421 zapísaných voličov zúčastnilo 1383, čo bolo 97 %. Nad 97 % bola aj účasť v Tunežiciach. I napriek širokej vysvetľovacej kampani, časť občanov preukázala neznalosť volebnej mechaniky a tak bolo len v Ladcoch 34 hlasov neplatných.

Výsledky:

	Ladce			Tunežice		
	SN	SL	SNR	SN	SL	SNR
Strana slobody	24	32	27	-	2	5
Demokratická strana	48	32	52	14	9	10
Československá strana socialistická	1	1	-	-	-	-
Hnutie za občiansku slobodu	1	-	-	1	1	-
VPN	296	379	237	76	100	74
Slobodný blok	1	1	-	-	-	-
Združenie pre republiku	3	3	2	2	1	1
KSS	277	290	243	51	54	49
Spojenectvo poľnohospodárov	16	16	16	13	6	7
Rómovia	5	4	8	2	-	-
Slovenská národná strana	309	259	381	88	78	102
KDH	314	286	313	94	90	89

Strana zelených	38	34	41	7	9	8
Hnutie českoslov. porozumenia	4	4	5	-	-	2
Sociálna demokracia	12	13	14	6	4	5

Komunálne voľby

Voľby do obecného zastupiteľstva a voľba starostu obce sa konali v dňoch 23. a 24. novembra 1990 na základe zákona Slovenskej národnej rady.

Podľa tohto zákona sa volieb mohli zúčastniť československí občania, ktorí v deň volieb zavŕšili 18 rokov a nie sú zbavení svojprávosti. Voliči boli opäť podľa čísiel domov zapísaní vo voličských zoznamoch a každý mal možnosť do nich nahliadnuť už 30 dní pred voľbami.

V obci boli zriadené okrsky na čele s komisiami. Celé voľby riadila Miestna volebná komisia v zložení: Miroslav Šedík, Viera Remová, Ing. Ľubomír Ježo, Ing. Peter Dobrodenka, Jozef Kováč, Stanislav Kret a zapisovateľky Eva Suchárová.

Za regulárnosť volieb vo volebných miestnostiach zodpovedali okrskové volebné komisie. V Ladcoch v zložení Emil Bračík, Ing. Peter Vrábek, Erika Faturová, Miroslav Koyš, Anton Machala, Jozef Peterka, zapisovateľka Anna Kacinová.

V Tunežiciach: Jozef Uríček, Ján Poliak, Jozef Černuška, Pavol Hrdina, Hana Kvasnicová a zapisovateľka Irena Suranová. Všetky komisie vznikli delegovaním z jednotlivých politických strán a hnutí v Ladcoch.

Zákon stanovoval aj to, kto môže byť poslancom a starostom. Poslancom obecného zastupiteľstva sa mohol stať občan, ktorý bude mať v čase volieb 18 rokov a starostom ten, ktorý dovŕši 25 rokov.

Pre každý volebný obvod sa vyhotovili v tlačiarňi volebné lístky, kde boli kandidáti v abecednom poriadku s vyznačením veku, povolania a strany, ktorú zastupujú. Miestny národný výbor zabezpečil dodanie lístkov tri dni pred voľbami všetkým voličom.

Predvolebná kampaň sa mala začať 30 dní pred voľbami a ukončiť 48 dní pred prvým volebným dňom. Prejavil sa však malý záujem o propagáciu. Uskutočnili sa iba 2 schôdze /VPN + KDH a KSS/ všetky s nízkou účasťou občanov. Názorné materiály v obci vôbec nebolo vidieť. Jedinú propagáciu a vysvetľovaciu kampaň viedli Ladecké zvesti a miestny rozhlas vo svojich pravidelných reláciách.

Okrem iného sa vysvetľoval aj spôsob voľby. Úlohou voliča bolo vybrať osobnosti, o ktorých predpokladá, že budú viesť obec k rozkvetu v neľahkých budúcich rokoch. Pravda predpokladalo to aj morálne vlastnosti a odbornú zdatnosť. Volič na volebnom lístku zakrúžkoval číslo pred menom kandidáta, ktorého si vybral. Z predloženého návrhu si mohli voliči vybrať v Ladcoch 8 kandidátov a v Tunežiciach 4 kandidátov na poslancov. Starostu obce – na osobitnom hlasovacom lístku iba jedného.

Jednotlivé strany a hnutia navrhli v Ladcoch nasledovných kandidátov:

Koalícia VPN-KDH:

- Milan Gábel, 29 ročný, tajomník ZPO
- Ladislav Kalus, 43 ročný, elektrikár
- Ivan Kobza, 32, lesník
- Pavol Košťál, 28, technik
- Ondrej Košťalik, 58, technik
- MUDr. Jarmila Martináková, lekárka
- Jozef Suchár, 34, automechanik
- Jozef Vrábek, 60, technik

KSS:

- Vladimír Baška, 46, technik
- Jozef Binka, 34, robotník
- Anton Haršáni, 48, technik

Jozefína Kalusová, 53, pedagóg
Stanislav Klvaňa, 33, administratívny pracovník
František Koiš, 45, robotník
Ing. Vojtech Miklóši, 45, technik
Ing. Miroslav Váň, technik

V Tunežiciach:

VPN-KDH:

František Letko, 41, učiteľ
Milan Letko, 40, dielovedúci
Oľga Melicherová, 43, laborantka,
Dušan Peterka, 52, technik

KSS a nestraníci:

Štefan Cák, 41, technik
Bohumil Kvasnica, 56, technik
Miroslav Kvasnica, 48, robotník
Ján Turzík, 43, technik

V kandidátke na starostu boli pre oba obvody /Ladce a Tunežice/ kandidovaní:

Ferdinand Bušík, 51, technik /VPN-KDH/

Rudolf Galanský, 59, predseda MNV /KSS/.

Zvolení vo voľbách boli tí, ktorí dostali prostú väčšinu hlasov. Pred voľbami sa kandidátky vzdali Vladimír Baška a Jozef Binka, obaja za KSS.

Voľby v oboch častiach obce prebiehali pokojne po oba dni. Bola však oproti voľbám do Federálneho zhromaždenia a Slovenskej národnej rady podstatne nižšia účasť voličov.

V Ladcoch bolo zapísaných 1441 voličov, z ktorých sa volieb zúčastnilo 962, čo bolo asi 66 %. Za celú obec to bolo 1245 voličov z 1814 zapísaných.

Okrskové komisie konštatovali, že v Ladcoch bolo 961 platných hlasovacích lístkov, v Tunežiciach 265. Pri voľbách za starostu obce sa v Ladcoch započítalo 896 platných lístkov, v Tunežiciach 253.

Do obecného zastupiteľstva na štyri roky boli zvolení /podľa abecedného poriadku/.

Milan Gábel

Ladislav Kalus

Stanislav Klvaňa

Ivan Kobza

Ondrej Košťalik

Bohumil Kvasnica

František Letko

Milan Letko

MUDr. Jarmila Martináková

Oľga Melicherová

Ing. Vojtech Miklóši

Jozef Suchár

Za starostu obce väčšinou hlasov bol zvolený Ferdinand Bušík. Narodil sa 27. septembra 1939 v Lietavskej Lúčke. Od roku 1946 býval v Ladcoch. Naposledy pracoval vo Výskumnom ústave sklárskom v Trenčíne.

Od týchto volieb sa podľa zákona SNR zásadne zmenila štruktúra riadenia obce. Občania sa budú učiť novým pojmom i novému systému, v ktorom bude demokracia v obci fungovať. Zákon určoval aj nové ekonomické vzťahy, v ktorých však v čase volieb i po voľbách do konca roku 1990 bolo veľa nejasností.

Najviac občanov zaujímala otázka starostu a jeho zvýšených právomocí. Zákon o obecnom zriadení zase určoval zriadiť obecný úrad, ktorý sa stáva výkonným orgánom obecného zastupiteľstva a starostu obce a je zložený z pracovníkov obce. Zabezpečuje administratívne

a organizačné veci obecného zastupiteľstva a starostu. Obecná rada sa stala iniciatívnym výkonným a kontrolným orgánom obecného zastupiteľstva. Bude sa zaoberať všetkými bežnými vecami, ktoré vyplynú z uznesení obecného zastupiteľstva.

V uznesení o starostovi obce v Zákone o obecnom zriadení schváleného SNR 6. septembra 1990 sa hovorilo o tom, že starosta vedie a zvoláva zasadanie obecného zastupiteľstva a obecnej rady, vykonáva obecnú správu, zastupuje obe vo vzťahu ku štátnym orgánom, k právnickým a fyzickým osobám rozhoduje o všetkých veciach, ktoré nie sú zákonom, alebo uznesením obecného zastupiteľstva vyhradené tomuto orgánu.

O týchto veciach píšem v kronike preto, lebo oproti zákonom týkajúcich sa národných výbo-rov nastáva veľké osamostatnenie obcí a miest, ktoré aj v Ladcoch zrejme prinesie v budúcnosti mnoho výhod i mnoho problémov, najmä v otázkach financovania plánov občanov a obecného zastupiteľstva, ktoré si zvolili.

Prvé zasadanie obecného zastupiteľstva sa konalo 14. decembra 1990 v kultúrnom dome za účasti hostí z bývalého MNV, spoločenských organizácii a politických strán.

V rámci programu zložili novozvolení poslanci slávnostný sľub tohto znenia:

„Sľubujem, že budem riadne plniť svoje povinnosti, hájiť záujmy obce a jej obyvateľov, zachovávať ústavu, zákony a ostatné právne predpisy“.

Potom sa volili jednotlivé funkcie, ktoré pre obecné zastupiteľstvo vyplývajú zo zákona o obecnom zastupiteľstve.

- Zástupcom starostu sa stal Ondrej Košťalik, ktorého úlohou je počas neprítomnosti zastupovať starostu a to v zvolávaní a vedení obecného zastupiteľstva a rasy a vykonávať obecnú správu.

- Do funkcie hlavného kontrolóra zvolili Jozefa Vrábla. Jeho úlohou je kontrolovať pokladničné operácie a účtovníctvo, nakladanie s majetkom obce a vypracovávať odborné stanoviská k návrhu rozpočtu a záverečnému účtu obce.

- Do rady obecného zastupiteľstva zvolili:

Milan Letko

František Letko

Jozef Suchár

Milan Gábel

a ďalším členom rady je zástupca starostu Ondrej Košťalik.

- Na tomto zasadaní boli stanovení predsedovia komisií obecného zastupiteľstva:

Komisia finančná a správy obecného majetku – Stanislav Klvaňa,

Komisia vzdelávanie, kultúry, mládeže a športu – Ladislav Kalus,

Sociálna, zdravotná a bytová – MUDr. Jarmila Martináková,

Komisia ochrany životného prostredia, lesného a vodného hospodárstva – Ivan Kobza ,

Komisia ochrany verejného poriadku – Milan Gábel.

Školstvo v Ladcoch

Materská škola a detské jasle

Rok 1990 sa v Materskej škole a detských jasliach v Ladcoch začal voľbami riaditeľky zariadenia. Uskutočnili sa 10. januára 1990 a do tejto funkcie bola zvolená dovtedajšia riaditeľka Viera Kováčová.

Ostatných členov pedagogického kolektívu tvorili: Zuzana Bieliková, Martina Fedorová, Irena Gajdošíková, Anna Grmanová, Táňa Janešíková, Martina Jurovčíková, Alena Kukučková, Viera Luhová, Jana Pikáľková. V Detských jasliach pracovali: Katarína Palčeková, Mária

Košťalíková a Jana Kobelová. Okrem nich boli v Materskej škole a detských jasliach zamestnané ďalšie pracovníčky: kuchárky, práčky, upratovačky a školníčka, v počte 9.

V prevádzke bolo 5 tried Materskej školy s počtom detí do 128 a 20 detí v Detských jasliach. V priebehu roka sa začal úbytok detí v jasliach. Po dovŕšení 3 rokov sa rodičia dožadovali presunu do Materskej školy a tak k 1. septembru zostalo v DJ iba 8 detí. ONV – odbor školstva rozhodol, že k 1. januáru 1991 budú detské jasle v Ladcoch zrušené. Ku koncu kalendárneho roka bola v Materskej škole dovedna 108 detí.

Pri pedagogickej práci, najmä však v brigádnickej činnosti na pomoc škole pomáhali rodičia cestou Združenia rodičov. V tomto roku bol predsedom Ján Raček, ostatní členovia: Ing. Slávik, Stachová, Remová, Čemeš, Cícera, Kucharík, Suchár, Ďuriš.

Materská škola dobre spolupracovala so Základnou školou, už tradične s učiteľkami 1. ročníkov. Veľa pre deti urobila spolupráca so Závodným klubom.

Základná škola

Pri otvorení školského roku 1989-1990 pracovalo v Základnej škole 25 pedagogických a výchovných pracovníkov a 1 externá učiteľka. Z tohto počtu boli 3 pracovníčky v školskej družine a 1 pionierska vedúca. V škole bolo celkom 13 správnych zamestnancov: školník, upratovačky, kuchárky, kurič.

Vedenie školy tvorili: Dalimír Pružinec, riaditeľ, Mária Liptáková, zástupkyňa, ktorá však už do novembra 1989 bola práce neschopná.

Počet žiakov bol	v ročníkoch 1.-4.	191,
	v ročníkoch 5.-8.	191

spolu teda 382 žiakov, čo je presne toľko, ako v školskom roku 1988-1989.

Okrem normálnych predmetov žiaci navštevovali nepovinné predmety a to pohybové hry, športové hry a cvičenia z matematiky, pričom náplňou vyučovania pohybových hier bol nácvik na Celoštátnu spartakiádu. Po jej zrušení sa v krúžkoch venovali voľnej gymnastike a iným pohybovým aktivitám.

Neoddeliteľnou súčasťou školy bolo školská družina, v ktorej sa sústreďovalo 80 – 90 detí, čo boli prevažne žiaci 1.-4. ročníkov. Program činnosti v školskej družine vyplňovala športová, hudobná a pracovná výchova, ako i sebazvedľovanie a spoločensky prospešná činnosť.

V Základnej škole pracovalo dovedna 16 krúžkov, do činnosti ktorých sa zapojilo 223 žiakov. Deti navštevovali krúžky: tanečný, recitačný, rybársky, poľovnícky, futbalový, požiarnický, strelecký, zdravotnícky, fotografický, výpočtovej techniky, mladý ochranca prírody, 2 montážne krúžky. Krúžky viedli učitelia ZŠ, ale i rodičia a členovia spoločenských organizácií.

Značná pozornosť sa venovala materiálnym otázkam školy. Rôzne vylepšenia a opravy v školských objektoch sa robili už počas letných prázdnin, pokračovali v prvých týždňoch septembra. Rovnako aj v roku 1990 – opäť v slede: prázdniny a začiatok školského roka. Opravili sa všetky strechy budov a pergoly, komín na kotolni. Vymaľovali sa všetky priestory v pavilóne A a B, školské dielne, chodby a šatne, školská jedáleň. Natreli sa všetky okenné rámy a urobilo tesnenie okien. Celková hodnota týchto opráv prekročila pol milióna korún.

V lete 1990 sa úspešne završuje viacročná snaha Základnej školy upraviť nevyhovujúce ihrisko medzi budovami školy. Za pomoci Považských cementární, JRD Košeca a za financovania ONV – odboru školstva sa vybetónovala plocha 60 x 40 metrov, ktorá sa napokon pokryla vrstvou asfaltu. Celkové náklady boli 118 667 Kčs. Súčasne sa začala upravovať škvarová bežecká dráha, ktorá obrubuje asfaltové ihrisko.

Politické zmeny u nás priniesli aj niektoré zmeny vo vedení školy, v obsahu a systéme školstva.

V roku 1990 sa v školskom systéme urobili tieto zmeny: zrušilo sa ideovo-politické vzdelávanie učiteľov. Predmetu občianska náuka sa v 6.-8. ročníku neklasifikuje. Učitelia dejepisu

preberali učivo po roku 1918 z textov a pokynov v Učiteľských novinách a v Novom slove. V druhom polroku sa zredukoval počet hodín ruského jazyka, čím sa vytvoril priestor iným cudzím jazykom. Na škole sa prestalo oslovovať „súdrh – súdružka“, čo nahradili oslovovaním „pán a pani“.

V základnej škole bolo ešte v decembri 1989 ustanovené tzv. Učiteľské fórum, ako neformálna iniciatíva, ktorá nepodliehala riadeniu zhora. Úlohou Učiteľského fóra bolo, okrem iného, aj podávať iniciatívne návrhy na zlepšenie práce školy.

Revolučné odborové hnutie sa zmenilo na Základnú organizáciu odborového zväzu. Voľby nového výboru sa konali 9. januára 1990. Do funkcie predsedu bola tajným hlasovaním zvolená Viera Kráľová.

Ministerstvo školstva, mládeže a telesnej výchovy Slovenskej republiky doporučilo dňa 5. januára 1990 vykonať v januári 1990 voľbu do funkcie riaditeľov škôl, na obdobie od 1. februára 1990 do 1. septembra 1991. Dňa 15. januára 1990 sa v Základnej škole Ladce prostredníctvom anketových lístkov ustanovila 5 – členná kandidátka. Traja kandidáti sa potom vzdali a zostali Mária Letková a Dalimír Pružinec. 17. januára sa konali voľby, po ktorých bol výsledok medzi dvoma kandidátmi 9:9 hlasov. Vzhľadom na rovnosť hlasov mal byť riaditeľ menovaný konkurzom. 25. januára sa však Dalimír Pružinec kandidátky vzdal a riaditeľkou sa tak stala Mária Letková. Zástupkyňou riaditeľky bola zvolená a menovaná Ľudmila Vráblová. Dňa 1. februára 1990 zmenila Pionierska organizácia SZM názov na Pionier. Pri jej zriaďovaní sa stanovilo, že je to samostatná spoločenská organizácia detí, ktorá vychádza zo záujmov a potrieb detí.

Aktivita školy sa prejavila i mimo vyučovacieho procesu. Od 19. – 24. februára 1990 sa uskutočnil výchovno-výcvikový lyžiarsky kurz s pobytom v Zliechove pre 30 žiakov VII. ročníka. Vzhľadom na nepriaznivé poveternostné podmienky sa však lyžovalo iba 3 dni.

Spoločenské posedenie pedagogických a výchovných pracovníkov zorganizovala odborová organizácia v Klobošiciach. Pri príležitosti Dňa učiteľov bola vyznamenaná učiteľka školy Nadežda Ištvániková, ktorá po 35 rokoch v školskej službe odchádzala na dôchodok.

Od 14. mája do 26. mája 1990 bolo 60 žiakov 3. a 4. ročníka v škole v prírode v Lazoch pod Makytou.

Žiaci 3. ročníka absolvovali základný plavecký výcvik na krytej plavárni v Púchove.

Dobrá odozvu mali výchovné koncerty v rámci hudobnej výchovy pripravované skupinou Termix a inými, ako i zábavné a poučné – netradičné stretnutia pod názvom „Veselý zeme-pis“, ktoré vedenie školy organizovalo v spolupráci so Závodným klubom Považských cementární v Ladcoch. V roku 1990 sa darilo organizovať aj exkurzie do Sklární Lednické Rovne, Stredného odborného učilišťa stavebného v Trenčíne, do Matice slovenskej v Martine, do Dolného Kubína /P.O.Hviezdoslav/ a iné.

Žiaci školy so svojimi učiteľmi, resp. vedúcimi krúžkov sa zúčastnili viacerých podujatí náučného, kultúrneho a športového charakteru. Tak boli úspešní na okresnom kole matematickej olympiády i olympiády ruského jazyka. Na Behu Smeny a Mladej fronty získali prvé miesto v okresnom a krajskom kole a ďalšie veľmi dobré umiestnenia. V ľahkej atletike boli mladší žiaci, mladšie žiačky a staršie žiačky prví v rámci okresu.

Tradičné zbery zamerali na zber gaštanov, ktorých poľovníci z Ilavy odobrali viac ako 2 000 kilogramov. Podobne boli úspešné aj zbery železného šrotu, najviac však zber odpadového papiera. Zberová aktivita sa prejavila i v zbere šípok /283 kg/ a liečivých rastlín /1 433 gramov/.

Združenia rodičov v školskom roku 1989-1990 venovalo pozornosť zjednocovaciemu procesu pôsobenia školy a rodičov na výchovu detí. Okrem prednáškovej činnosti sa rodičia pričínili o úpravu školského areálu a zariadenia, materiálneho vylepšenia tried.

V školskom roku 1989 – 1990 viedol Združenie rodičov výbor: Ing. M. Barica, predseda, M. Bajza, pokladník, členovia výboru: Ing. Jurčo, Hudecová, Justh, Pastierik, Letko, Tichý, Šotkovská, Chlebová, Turzík.

5. októbra 1990 sa v kultúrnom dome zišlo plenárne zasadanie Združenia rodičov pri Základnej škole. Tu sa rodičia dozvedeli viacero noviniek. Umiestnenie žiakov po skončení dochádzky na Základnej škole je voľné. Škola nedostala nijaké direktívne čísla. Do učilíšť si umiestnenie dieťaťa rodič dohodne sám s vedením podniku. Ak bude viac nezarađených detí v 8. ročníku – zriadi sa deviata trieda. V škole sa skúšobne zrušili žiacke knižky, čo bola súčasne výzva rodičom uplatňovať viac priamy styk s učiteľmi ZŠ. V ročníkoch 1.-5. sa zaviedla tretia hodina telesnej výchovy, ktorá je vždy odpoľudnia. Na tomto plenárnom zasadaní vyhodnotili najlepší triedny kolektív, najlepšieho dôverníka triedy a vedúceho krúžku. Vo voľbách z trojnásobného výberu zvolili 11 – členný výbor pre rok 1990-1991: Pavol Tichý, Juraj Letko, Ján Pastierik, Milan Bajza, Jana Chlebová, Anna Kacinová, Jolana Šotkovská, Miloslav Barica, Jozef Martinák, Miroslav Zajac, Gabriela Košťaliková.

Dňa 3. septembra 1990 otvorili v Základnej škole nový školský rok. Podobne ako v predchádzajúcich rokoch bolo na začiatku 16 tried s 379 žiakmi, z toho v ročníkoch 1.-4. 181 detí. Celkom 62 detí sa prihlásilo do školskej družiny, kde budú mimoškolskú činnosť vykonávať v troch oddeleniach.

Na začiatku školského roku 1990-1991 v Základnej škole pôsobilo 21 pedagogických a výchovných pracovníkov. Medzi novými privítali pre ročníky 1.-4. Zuzanu Eliášovú, Miroslavu Koišovú a Emíliu Filovú, v ročníkoch 5.-8. Dagmar Krajčiovú a Stanislava Kreta, v školskej družine Jarmilu Gabkovú, Alenu Zaťkovú a od novembra Máriu Liptákovú. Hneď na začiatku sa pozornosť venovala vyučovaniu cudzích jazykov. V ročníkoch 5.-8. sa vyučoval ruský jazyk a nemecký jazyk a v troch krúžkoch popoludní /za peniaze rodičov/ sa 46 detí začalo učiť anglický jazyk.

Osobitné odborné učilište

V školskom roku 1989-1990 navštevovalo osobitné odborné učilište v Ladcoch 312 žiakov, z toho 138 dievčat. Žiaci navštevovali 26 tried v odboroch: murár, stolár, cementár, maliar, stavebný zámočník, záhradník a krajčírka.

O vyučovací proces, odborný výcvik a o výchovu sa staralo 49 učiteľov a 24 vychovávateľov. Po novembri 1989 sa uskutočnili v Osobitnom odbornom učilišti niektoré personálne zmeny. Po organizačných prípravách sa 17. januára 1990 konali voľby riaditeľ učilišťa. Navrhnutí boli traja kandidáti: PAEDr. Vladimír Hromek, Karol Kuniak a Ing. Jela Kalusová. Volieb sa zúčastnilo 67 voličov a o riaditeľovi školy sa rozhodlo už v prvom kole, keď PAEDr. Vladimír Hromek získal 39 hlasov a stal sa novým riaditeľom Osobitného odborného učilišťa v Ladcoch. Pri tej istej príležitosti boli zvolení aj ďalší funkcionári školy:

Jozef Hladký, ako zástupca riaditeľa pre odborné predmety,
Miroslav Sňahničan, zástupca riaditeľa pre všeobecno-vzdelávacie predmety,
Ing. Jela Kalusová, vedúca odborného výcviku,
Marián Justh, vedúci výchovy.

Na začiatku školského roka 1989-1990 pracovali v učilišti organizácie: KSS, SMK, ROH a ZČSSP. Po novembri 1989 boli všetky zrušené, pričom namiesto Socialistického zväzu mládeže vznikol Zväz mladých a namiesto ROH – Odborový zväz. Potom platila zásada, že jediným oponentom riaditeľa môže byť iba Odborový zväz.

Výchovno-vyučovacie výsledky dosiahnuté v školskom roku 1989-1990 nepresiahli úroveň prechádzajúcich rokov. Priemerná známka bola 2,27. 13 žiakov malo znížený druhý stupeň zo správania, desať žiakov dokonca tretí stupeň a 10 žiakov bolo vylúčených zo školy, väčšinou

pre vysokú neospravedlivenú absenciu. Boli to väčšinou rómske deti. S vyznamenaním prospelo 36 žiakov a 8 neprospelo.

Prijímacích pohovorov – skúšok pre nový školský rok 1990-1991 sa zúčastnilo 195 žiakov, z ktorých prijali 151 žiakov. K záverečným skúškam v júni 1990 pripustili 75 žiakov posledných ročníkov. Z toho bolo 19 vyznamenaných, 15 žiakov prospelo veľmi dobre, 40 prospelo a dvaja neprospeli.

Nový školský rok 1990-1991 otvorili na slávnostnom zhromaždení vo veľkej sále kultúrneho domu za pomerne veľkej účasti rodičov. K väčším organizačným zmenám nedošlo a tak sa nový školský rok začal obvyklým spôsobom. Zmena nastala v zložení a čiastočne i poslaní Združenia rodičov. Nový výbor zvolili práve na spomínanom zhromaždení:

Ing. Jaroslav Klobučník, predseda,
Marta Dobrodenková, tajomníčka, Žofia Justhová, pokladníčka,
Členovia: František Očkay, Elena Vavroušová.

Ako hlavné úlohy si vytýčili:

Zisťovanie spätných informácií o činnosti školy a na základe toho zlepšovanie celkových podmienok žiakov učilišťa. Zakúpenie vecných cien pri uskutočňovaní rôznych športových a iných súťaží, zakúpenie kníh za dobré výsledky v prospechu, športe a pod. Rozhodli sa aj zakúpiť športovú výstroj pre žiakov reprezentujúcich školu.

V rámci mimoškolskej činnosti pracoval v učilišti strelecký krúžok pod vedením Ing. Dvorského a literárno-dramatický pod vedením učiteliek Dobrodenkovej a Vendrinskej. Jedným z cieľov telovýchovnej aktivity pod vedením učiteľov Sňahničana, Filipa a Kreta sa stala príprava na Celoslovenské športové hry mládeže Osobitných odborných učilišť. Pre dievčatá sa uskutočnili v Lučenci, kde pretekárky OOU Ladce skončili na treťom mieste a chlapci, ktorí mali svoje hry v Bratislave sa umiestnili na druhom mieste. V mesiacoch október a máj bola už tradičná súťaž o Pohár riaditeľa školy medzi učebnými odbormi v atletike. V máji sa uskutočnila každoročná Vatra mieru s kultúrnym, zábavným i športovým programom v netradičných disciplínach.

V rámci výchovy, žiaci bývajúci v internáte v spolupráci s vychovávateľmi pripravujú pravidelne mnoho zaujímavých podujatí. V tomto roku si zvlášť pochvalovali zoznamovaciu diskotéku s kultúrnym programom. Úspešne pokračovali v osvedčených formách výchovy a zábavy pod názvom Stopercentný muž a Praktické dievča. Žiaci z internátu navštívili veľa kultúrnych podujatí: kino, divadelné predstavenia, výstavu Výtvarná Dubnica, múzea, poriadali besedy so zaujímavými ľuďmi a pod. V tomto roku sa začala príprava zradenia veľkej herne a hudobnej miestnosti.

Na konci marca 1990 sa v OOU konala súťaž o najkrajšie dievča Miss OOU. Hodnotila sa nielen fyzická krása, ale aj také vlastnosti, ako sú domáce práce, spoločenské správanie, vtipnosť, tanec, prednes prózy a poézie. Miss OOU sa stala Mária Bučková, z 2. ročníka odboru krajčírka. 27. októbra organizoval Okresný dom detí a mládeže v Považskej Bystrici dvanásťhodinovú súťaž v disko-tancoch Disko-maratón. Súťaže sa zúčastnilo aj sedem párov tanečníkov z učilišťa, ktorí si počínali suverénne, keď získali prvé tri miesta. Najlepší: Mária Bučková a Marián Gašpar.

Od času, keď výstavbu OOU prevzal podnik Agrostav sa značne urýchlila výstavba nového areálu. Po presťahovaní zámočníkov do novej budovy sa úspešne a v termínoch pracovalo na pavilóne pre murárov a maliarov. Takže v roku 1990 bol v užívaní blok stolárov s triedami a kanceláriami, kotolňa a pavilón pre zámočníkov, garáže a sociálne zariadenia. Na spomínanom bloku pre murárov a maliarov bola väčšina stavby hotová a tak termín jún 1990 sa zdal byť reálny. Táto budova bude mať dielne, učebne a sociálne zariadenia. Vedenie školy intenzívne rokovalo po celý rok o ďalšej etape, ktorou by mala byť výstavba internátov na mieste starých hospodárskych budov. Plánovaná budova ubytovní je vo svojom projekte prispôbena štýlu kaštieľa a to najmä strechou.

Pokračovala aj modernizácie budovy bývalej ZDŠ, teraz krajčírskoe dielne a učebne. PO zavedení centrálného kúrenia z tepelného zdroja Považských cementární pristavili sociálne zariadenia a rozšírili krajčírskoe dielne. Stavbu uskutočňovali pracovníci Agrostavu v spolupráci s učňami – murármi OOU.

Zamestnanci a žiaci učilišťa začali v roku 1990 s výstavbou športového areálu, ktorý nahradí tzv. Pioniersky štadión v parku.

Kultúra v obci

Kultúrny život v obci v negatívnom zmysle ovplyvnila stagnácia niektorých organizácií, ktoré tradične tieto aktivity vykonávali i problém financií v Závodnom klube, ktorý trvá už viac rokov. Na druhej strane určité oživenie priniesli nové aktivity, najmä v Klube mládeže pri Závodnom klube.

24. apríla 1990 rozhodnutím Rady MNV bolo zrušené Miestne kultúrne stredisko s tým, že celo-obecnú kultúrnu činnosť bude ďalej vyvíjať Závodný klub, včetně miestneho rozhlasu a vydávanie Ladeckých zvestí. Súčasne sa rozhodlo nezriaďovať pamätnú sieň a zozbieraný historický materiál archivovať, pripravené vitríny, panely, nábytok a ďalšie súčasti plánovanej pamätnej siene skladovať. Po zrušení Miestneho kultúrneho strediska prestali sa načas vysielat' rozhlasové relácie a vydávať Ladecké zvesti, čo sa však od septembra obnovilo.

V roku 1990 sa uskutočnili niektoré tradičné, ale i nové oslavy výročí, na ktorých tak, ako v predchádzajúcich rokoch nebola príliš vysoká účasť.

Dňa 11. marca pripravili Zväz žien v kultúrnom dome podujatie – slávnosťnú schôdzu pre ženy z Ladiec pri príležitosti Medzinárodného dňa žien. V rámci slávnosti v kultúrnom programe vystúpili deti z Materskej školy a Základnej školy. Deň predtým oslávili svoj sviatok ženy – učiteľky, vychovávateľky a pracovníčky zo všetkých škôl v Ladcoch a svoju oslavu mali i ženy zo železničnej stanice Ladce.

30. apríla 1990 si pri príležitosti 45. výročia oslobodenia do 300 občanov uctilo na spomienkovej oslave všetkých, ktorí sa zaslúžili o naše oslobodenie. Po príhovore podpredsedu MNV Ferdinanda Bušika účastníci položili vence k pamätnej tabuli na kultúrnom dome a k pomníku padlých v druhej svetovej voje. Za zmienku stojí, že v prejave podpredsedu MNV sa po rokoch spomína aj zavraždenie židovských občanov v horách okolia Ladiec na sklonku roku 1944.

Dňa 1. mája sa v Ilave konal míting organizovaný MsNV, VPN, KDH a KSS v Ilave, na ktorom sa zúčastnilo asi 100 občanov z Ladiec.

Deň matiek pripravený Kresťansko-demokratickým hnutím – klubom v Ladcoch a VPN v Ladcoch sa vydaril. Matky, deti, ale aj ostatní občania videli 13. mája vo veľkej sále kultúrneho domu kultúrny program. V rámci tohto podujatia si na svoje prišli najmä deti, ale i dospelí návštevníci. V rámci Dňa matiek odmenili matky s 5 a viac deťmi z Ladiec i Tunežíc.

29. augusta 1990 si občania Ladiec uctili tých, ktorí položili svoje životy v Slovenskom národnom povstaní. Slávnosť pri príležitosti 46. výročia sa začala pri kultúrnom dome, pokračovala sprievodom a ukončila sa kladením vencov k pamätníku padlých.

Kríza súborov

Spevácky súbor žien pri Závodnom klube, ktorý počúvali občania pri rôznych príležitostiach už 18 rokov mal v roku 1990 svoje problémy. Speváčok stále ubúdalo a tak sa vedenie obrátilo na ženy v obci s náborom, ktorý však vyšiel naprázdno.

Pokračoval aj niekoľkoročný úpadok dychovej hudby, zavinený financiami, ale aj odchodom hudobníkov z rôznych príčin. Súbor nemal stabilného vedúceho a tak táto v celoštátnom meradle známa vynikajúca kapela sa stala už len minulosťou.

Až takmer k úplnému rozpadu sa dostal v minulosti aktívny krúžok filmových amatérov. Dôvody boli finančné, organizačné, ale zrejme najviac odchod vedúceho a zakladateľa tohto krúžku Miroslava Remu. 17. marca sa v Ladcoch ešte konala Okresná súťaž amatérskych filmov a videoprogramov. Do súťaže bolo prihlásených 11 súťažných filmov s DK Dubnica nad Váhom, DK Považská Bystrica, ZK Gumárne Púchov, Dom detí a mládeže v Ilave a AFK Ladce. V porote zasadali známi odborníci: Peter Záchenský, režisér filmovej tvorby Bratislava, Ing. Milan Stano zo Slovenskej televízie a ďalší. Porota konštatovala, že úroveň filmov je slabšia ako po iné roky a udelila ceny. V normálnom poradí na prvých troch miestach sa umiestnili filmy z Dubnice a Púchova. Z Ladeckých amatérov dostal zvláštnu cenu 16-mm film Štefana Kováčika „Fašiangy v Krivokláte“.

Z ďalších významných podujatí Záujmovej umeleckej činnosti spomeniem Okresnú prehliadku scénického tanca na javisku ZK Považských cementární 19. mája 1990. Organizátorom bolo Okresné osvetové stredisko a domáci Závodný klub.

Profesionálne súbory

V Závodnom klube v Ladcoch sme v roku 1990 videli niekoľko vystúpení profesionálnych umelcov. Niektoré z nich:

- Tešínske divadlo s rozprávkou Čertove zlaté vlasy
- Vystúpenie Olda Hlaváčka a Ivana Krajíčka v Závodnom programe Starsbar
- Dychový orchester Moravěnka
- Štátne bábkové divadlo z Košíc s rozprávkou Tri prasiatka
- „Veselý zemepis“ – program skupiny Termix pre deti
- Výchovné koncerty a ďalšie súbory a skupiny.

Záujem o vystúpenia profesionálnych skupín značne poklesol a tak aj finančne bola väčšina stratová. To spôsobili, že organizátori v poslednom štvrtroku už nijaké súbory nepozývali.

Voľba Miss Považie

29. septembra 1990 bola preplnená sála kultúrneho domu v Ladcoch svedkom mimoriadneho kultúrno-spoločenského podujatia – Voľby MISS POVAŽIA. Kultúrny program, módna prehliadka a iné kultúrne aktivity rámcovali to najhlavnejšie – voľbu najkrajšieho dievčaťa od Žiliny po Trenčín. Organizátormi boli Závodný klub Ladce, Klub mládeže pri ZK Ladce, TALENT – Zväz záujmových združení Považská Bystrica. Sponzormi podujatia boli Považské cementárne, š.p., Makyta Púchov, Spojené sklárne Lednické Rovne, Kozatex Bratislava a POVEX Žilina.

V bohatom programe sme videli členov Klubu spoločenského tanca z Považskej Bystrice, krúžok moderného tanca Klubu mládeže ZK Ladce – Total, Módnu prehliadku Makyty Púchov a Odevných závodov Trenčín i známych hercov Štefana Skrúcaného a B. Ďuriča.

Súťažiacie dievčatá prešli skúškou znalostí, talentu, pôvabu a krásy. Všetko sa začalo meraním a vážením, jazykovými znalosťami podľa zvoleného cudzieho jazyka. V zábavnej časti vidličkou na tanieri šľahali sneh a potom preskakovali cez švihadlo. Ďalej spievali, rozprávali o Považí a zúčastnili sa kvízu o našom rodnom kraji – o povodí Váhu. Na záver sa dievčatá predstavili ako tanečnice a nakoniec promenáda v plavkách.

Porota vedená Alexejom Čibenkom napokon rozhodla, že na prvom mieste sa umiestnila Dubničanka Miroslava Mošková, na druhom 17-ročná študentka Gymnázia Púchov Silvia

Fuseková a na tretom Jana Mošková z Visolaj. Cenu magazínu POVEX získala Žilinčanka Adriana Antolová.

Klub mládeže

V roku 1990 mal Klub mládeže pri ZK Považských cementární svoju klubovňu v prístavbe kultúrneho domu. Jeho 67 členov sa zúčastňovalo na významných kultúrno-spoločenských podujatiach, alebo ich priamo organizovali. Aktivitu zamerali najmä na:

- efektívne využívanie voľného času rozvíjaním záujmovej činnosti,
- organizovaním kultúrno-spoločenských, rekreačno-telovýchovných a turistických akcií pre seba, ale i pre ostatných občanov, najmä mládež a deti,
- priamu činnosť v klubových priestoroch.

Solidne vybavenú klubovňu si sami doplnili zariadením, zvukovou technikou za peniaze získané z vlastnej činnosti. Zo organizačné vyvrcholenie pokladali už spomínanú súťaž Miss Považie. Z umeleckej záujmovej činnosti sa v roku 1990 najlepšie darilo súboru moderného tanca Total, ktorého členmi bolo 15-16 ročná mládež a viedli ho Alžbeta Bušíková ml. a Bohunka Lihocká.

Členovia sa pri založení klubu v roku 1989 zaviazali udržiavať okolie kultúrneho domu. Svoj sľub plnili a s údržbou parkovej plochy neboli po celý rok nijaké problémy.

V rámci Medzinárodného dňa detí pripravili v kultúrnom dome bohatý program pre deti z Ladiec a Tunežíc. Organizátori využili v kultúrnom dome takmer všetky priestory, ale aj plochu pred Závodným klubom. Deti sa zúčastnili rôznych súťaží, maľovali na asfalt, pozerali zábavné videoprogramy atď.

19. mája usporiadali členovia klubu pred ZK všeobecnú burzu, ktorá nemala úspech a viac ju teda do konca roka neopakovali.

V priebehu roka usporiadali niekoľko tanečných zábav a diskoték, ktoré robili – ako všetky organizácie – pre zisk, teda financie na ostatnú činnosť. Takto zábavy v Ladoch vinou všetkých organizátorov, ale i samotných účastníkov, najmä mládeže z iných obcí a miest mávali niekedy veľmi nekultúrny priebeh i za asistencie ZNB.

Knižnica v Ladcoch

Knižnica v Ladcoch mala v roku 1990 11 418 zväzkov, z toho spoločensko-vedná literatúra 1 463, prírodovedná 502, z oblasti poľnohospodárstva 232, technických kníh 409 a ostatnej náučnej literatúry 859 zväzkov. Krásnej literatúry mali čitatelia k dispozícii 4 993 zväzkov a kníh pre deti 2 542 zväzkov.

V roku 1990 pribudlo 225 kníh zakúpených za 7 622 Kčs, ale ubudlo 1 199 kníh, ktoré boli vyradené z politickej literatúry osobitnou vyradovacou skupinou z Okresnej knižnice.

Knižnica mala v roku 1990 348 čitateľov z toho 114 do 14. rokov. Takýto počet bol približne aj v roku 1989. Knižnica bola zdarma k dispozícii čitateľom a návštevníkom v pondelok a piatok vždy od 15.00 do 19.00 hodiny. Uvedený počet čitateľov si v roku 1990 v knižnici požičal dovedna 17 296 zväzkov, z toho spoločensko-vedných 876, prírodovedeckých 646, z poľnohospodárstva 603, technickej literatúry 596 a ostatnej náučnej 1 152. Najviac výpožičiek, ako každý rok, bolo z krásnej literatúry – 5 889 a kníh pre deti – 5 996 zväzkov.

Kino Závodného klubu

Výkony kina Závodného klubu v roku 1990 boli nižšie, ako v predchádzajúcich rokoch. Hlavná príčina je v tom, že od 4. septembra až do konca roku 1990 bolo kino zatvorené pre

adaptačné práce a výmenu premietacích strojov. Celá oprava stála viac ako 300 000 Kčs, čo sa hradilo z financií Ministerstva kultúry, ktoré prideliť v auguste 1989.

V roku 1990 v kine ZK premietli filmy v 197 predstaveniach, za účasti 8 973 divákov. V prvej polovici roku 1990 sa uskutočnila prehľadná úspešných filmov, ktorú videlo dovedna 1 277 divákov, čo bolo podstatne menej, ako na podobnej prehliadke v roku 1989.

Politické strany a hnutia

Klub Kresťansko-demokratického hnutia

Klub bol založený 7. januára 1990 za účasti 24 občanov a Andreja Franku ako delegáta z Považskej Bystrice. Na ustanovujúcej schôdzi bol zvolený výbor, ktorého predsedom sa stal Miroslav Koyš. Členmi predsedníctva : Ing. Ľubomír Ježo, Lýdia Štefancová, Zuzana Faturíková, Jozef Vrábek. Na tomto zasadnutí navrhli aj kandidátov na poslancov do Miestneho národného výboru, ktorého rekonštrukcia sa pripravovala na február.

Klub Kresťansko-demokratického hnutia vychádzal z týchto zásad:

- Východiskom pre osobný a spoločenský život je kresťanský svetonázor, ekumenicky chápaný, ako zjednocovacia základňa členov kresťanských cirkví a aj iných občanov, ktorí uznávajú kresťansko-etické hodnoty.
- Zaručenie plnej náboženskej slobody, zrušenie dozoru štátu nad cirkvami, dodržiavanie ľudských práv.
- Rovnoprávnosť osobného, súkromného a spoločenského vlastníctva.
- Podpora sociálne slabých občanov zo štátnych prostriedkov, aj dobrovoľnou prácou iných občanov, podpora pevných rodinných vzťahov.

Z činnosti Klubu KDH vyberám:

- Dňa 23. februára sa uskutočnila beseda s Ivanom Polanským z Novej Dubnice.
- Hnutie organizovalo a zabezpečilo zájazd do Bratislavy pri príležitosti návštevy pápeža Jána Pavla II. dňa 22. apríla v Bratislave.
- 13. mája Kresťansko-demokratické hnutie za spolupráce s Verejnou spoločnosťou proti násiliu pripravilo pri príležitosti Dňa matiek nedeľné odpolednie, na ktorom odmenili viacdetné matky.
- Od 16. do 21. júla sa uskutočnil týždenný rekreačný pobyt 30 detí a 13 dospelých v Melčickej doline.
- Hlavnou akciou bola obnova kaplnky a úprava okolia na Skalke v Horných Ladcoch, čo vyvrcholilo 16. septembra posviackou sochy Lurdskej Panny Mária, ktorá bola uložená v jaskynke pod skalou a posviacka kríža v kaplnke. Omšu viedol kanonik z Košece Jozef Polčín, ktorému koncelebroval rodák z Ladiec vdp. Ladislav Vrábek. Slávnosti sa zúčastnilo veľa občanov a účinkovala aj Ladecká dychovka.

Završením činnosti v roku 1990 bola jasličková slávnosť usporiadaná 25. decembra v miestnej kaplnke pod vedením Z. Faturíkovej a za účinkovanie detského zboru.

Predsedom Kresťansko-demokratického hnutia sa v priebehu roka 1990 stal Jozef Vrábek.

Komunistická strana Slovenska – Strana demokratickej ľavice

29. marca 1990 sa v kultúrnom dome v Ladcoch konala významná členská schôdza Komunistickej strany Slovenska v Ladcoch. Hovorilo sa a asi 20 diskutujúcich podporilo, že úloha členov KSS v Ladcoch bude i naďalej spočívať v podporovaní celo-obecných záujmov, najmä preferenčných otázok základných stavieb, ako sú vodovod, plynofikácie, rekonštrukcia zdravotného strediska a obchodná sieť. Členovia KSS hovorili aj o tom, že budú podporovať

Miestny národný výbor i budúce obecné zastupiteľstvo v akciách zamarených na zlepšenie životného prostredia.

Na členskej schôdzi ZO KSS odstúpil bývalý výbor a bol zvolený nový: Ing. Karol Horký, predseda a členovia: Jozefína Kalusová, Ing. Miroslav Váň, Ladislav Černota, Jozef Mikušinec, Jozef Kováč, Stanislav Klvaňa, Miroslav Šedík, Ing. Vojtech Mikloši, Vladimír Baška a František Koiš.

V časti Tunežice bola osobitná organizácia Komunistickej strany Slovenska – Strana demokratickej ľavice.

Na KSS – Stranu demokratickej ľavice sa premenovali na mimoriadnom zjazde, ktorý sa konal na konci roka 1990 v Prešove.

Verejnosc' proti násiliu

Hnutie Verejnosc' proti násiliu založili v Ladcoch mladí ľudia. Na prvom zasadaní, na ktoré pozvali viacerých sa všetci zhodli na tom, že je treba skončiť s vládou jednej strany – teraz i v budúcnosti. Po prvých rokovaníach vybrala mládež Ladiec niekoľkých do prípravného výboru k usporiadaniu prvého mítingu občanov organizovaného VPN v Ladcoch, na podporu študentov, hercov a aktivistov VPN. Míting sa konal 9. decembra 1989 za veľkej účasti obyvateľov, z ktorých viac ako 250 sa podpísalo na podporu Verejnosti proti násiliu.

Väčšina členov prípravného výboru: Peter Janešík, Pavol Košťál, Miroslav Remo, Milan Gábel, Branislav Lipták ml. a Ľubomír Ježo boli i po decembrovom mítingu zvolení do výboru hnutia VPN. Výbor VPN prijal na návrh Milana Gábela dve myšlienky – zásady ďalšej činnosti VPN v Ladcoch:

- Ak sa návrh a nariadenia vyšších orgánov /ako koordinačného centra v Banskej Bystrici a hlavného koordinačného centra VPN v Bratislave/ budú priečiť serióznosti, pravdivosti, alebo čestnosti – nebudú výborom ani ostatnými aktivistami VPN v Ladcoch rešpektované.

- Celú svoju prácu VPN v Ladcoch zameria na pomoc rozvoju obce. Teda nie tendencia rozbiť, alebo sa zamerať na deštrukčnú činnosť, ale naopak – seriózne prehodnocovať a pritiahnúť k činnosti na rozvoj obce aj inteligenciu, ktorá sa už na niekoľko veľmi schopných iba málo angažovala.

Dňa 20. decembra 1989 traja členovia VPN prerokovali desať bodov programového vyhlásenia VPN a funkcionármi MNV: Rudolfom Galanským /predseda/, Ladislavom Černotom /podpredseda/ a Jurajom Letkom /tajomník/. Aj toto stretnutie sledovalo ďalší rozvoj obce.

V januári 1990 sa uskutočnila anketa VPN na vyjadrenie sa občanom k funkcionárom MNV. Anketové schránky boli na troch miestach, v Horných Ladcoch, Ladcoch a Tunežiciach. Výsledok ankety bol taký, že u predsedu prevažovala nedôvera a u tajomníka MNV dôvera na ďalšie vykonávanie funkcie. Výbor VPN nesúhlasil s požiadavkou niektorých občanov odvolať predsedu MNV, ale predpokladal, že o všetkom rozhodnú budúce voľby. Výbor VPN rozhodol aj o tom, že niekam výsledky ankety nepošle, že budú slúžiť iba pre vnútornú informáciu VPN v Ladcoch.

18. marca 1990 sa konalo II. zhromaždenie občanov organizované Verejnosc'ou proti násiliu v Ladcoch. Výbor predniesol správu o činnosti VPN a výsledky svojich rokovaní s funkcionármi obce i vyriešenie niektorých problémov, s ktorými sa občania na výbor obracali.

Od prvého mítingu boli všetky rokovanie výboru VPN prístupné všetkým občanom. Nijaká politická strana nemala nepovolený vstup. Prítomní býval aj tajomník MNV i predseda ZO KSS v Ladcoch.

V rámci pomoci obci sa VPN zúčastnilo brigády na čistení Lúčkovského potoka, o čom píšem podrobnejšie na inom mieste.

Po niekoľkých spoločných rokovaníach VPN sa Klubom Kresťansko-demokratického hnutia v Ladcoch, kde bola dosiahnutá dohoda, išli obe hnutia do komunálnych volieb v novembri 1990 v koalícii so spoločnou kandidátkou. Vyslovila sa zásada, aby sa do obecného zastupiteľstva dostali občania najschopnejší a najaktívnejší, bez ohľadu na stranícku – politickú príslušnosť.

Hnutie VPN v danom období svoju úlohu splnilo. Po voľbách prijali zásadu, že občania v komunálnych voľbách slobodne zvolili do obecného zastupiteľstva a za starostu ľudí, ktorých poznajú a že teraz je potrebné, aby všetky politické sily v obci spoločne sledovali, ale sa i podieľali na rozvoji obce.

Strana zelených

Jedna zo strán, ktorá vznikla na začiatku roka 1990 v okrese Považská Bystrica bola Strana zelených. Do svojich programových cieľov prijala úlohy z oblasti demokracie, medzinárodných vzťahov, ale predovšetkým z oblasti ekológie. Týkalo sa to najmä otázok životného prostredia, výchovy, osvetu a vzdelávania, ochrany krajiny a prírody, národného kultúrneho dedičstva, urbanistiky a stavebníctva, priemyslu, dopravy, energetiky, poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva, ovzdušia a hluku. Mnoho z toho a z ďalších zásad, ako zdravotníctvo, sociálny program, otázky odpadu a ďalšie sa aj nás obyvateľov Ladiec výsostne týkali. Preto aj v našej obci – medzi mladými sa prejavili určité snahy Stranu zelených založiť. To sa nepodarilo a po voľbách stratili mladí záujem.

Dobrovoľné organizácie v Ladcoch a Tunežiciach

Telovýchova v TJ Tatran Cementáreň Ladce a TJ Tunežice

V roku 1990 došlo k podstatným zmenám aj na pôde telovýchovy. Hlavne sa odbúrala neúčinná administratíva na všetkých úrovniach, zmenili sa názvy a organizačné štruktúry v centrách.

V TJ Tatran Ladce k podstatnejším zmenám však nedošlo, okrem jedinej, dôležitej – získanie právneho subjektu. To znamená, že sa stala právne samostatnou, čo znamená, že môže podnikáť v rámci povolených činností.

Činnosť organizácie sa orientovala na hlavné oblasti v rozvoji telesnej výchovy, finančnej a materiálnej stránke, oblasť zdravotníckeho zabezpečenia a otázky organizačné.

Masový rozvoj telesnej výchovy zaznamenal v roku 1990 v Ladcoch úpadok. Po zrušení Československej spartakiády 1990 sa prakticky prestalo cvičiť v oddieloch Základnej rekreačnej telovýchovy. Nepodarilo sa zorganizovať ani tradičný Beh oslobodenia Ladiec a turistický pochod Ladecká 15-ka. Dôvody boli : nízky záujem a chýbajúce finančné prostriedky. Aktivitu v tejto oblasti sme zaznamenali iba v Základnej škole a v Osobitnom odbornom učilišti.

Vykonávanie činnosti v TJ už mnoho rokov bolo spojené s ťažkosťami pri získavaní finančných prostriedkov a materiálnych zdrojov. Ukázalo sa, že fondy získané z Považských cementární a iných fondov zo závodu sú nepostačujúce.

V roku 1990 sa ešte vypuklejšie ukázalo, že všetky oddiely znamenajú iba výdaje a nijaké príjmy. Takto sa zdroje grupovali z vedľajšieho hospodárstva na základe povolenia odborných činností. Najväčšie problémy spôsoboval nedostatok športového výstroja na trhu a v ostatnom čase premrštené ceny.

V rámci údržby telovýchovných objektov dali do prevádzky asfaltový tenisový kurt, ktorý bol dobre využívaný na rekreačný tenis. Na ihrisku zatravnili atletickú dráhu, ktorú nikto nevyu-

žíval a zarastala burinou. Väčšina prác by nebola možná bez spolupráce s Považskými cemen-tárňami, ktoré tieto akcie celé financovali.

Výročné schôdza Telovýchovnej jednoty Tatran Ladce bola 9. januára 1990. Okrem hodnotenia činnosti zvolili nový výbor. Predsedom po odkladoch a zmenách sa stal Anton Machala. Podpredsedom bol Miroslav Peterka, tajomníkom Pavol Tichý. Jozef Chovanec dostal na starosť telovýchovné zariadenia, Viktor Lihocký sa stal vedúcim futbalového oddielu, Anton Hudec vedúcim turistického oddielu. Ďalšími funkcionármi sa stali: Ján Galanský, vedúci Základnej rekreačnej telesnej výchovy, Ferdinand Gach, hospodár a členovia výboru: Ferdinand Kukuliaš, Pavol Čurík a Pavol Habánek. Do revíznej komisie boli zvolení: Stanislav Kret, Štefan Vavřík, František Koiš.

Futbalový oddiel mal v roku 1990 so súťaže zaradené tri družstvá: žiakov, dorast a dospelých. Družstvo žiakov v súťažnom ročníku 1989-1990 bolo zaradené do II. triedy, kde dosahovalo striedavé výsledky a umiestnilo sa na 7. mieste, čo po reorganizácii súťaže znamenalo zostup do nižšej triedy. Po skončení súťaže sa vzdal trénerskej funkcie F. Koiš a vedúci družstva P. Čurík. Družstvo prevzali P. Tichý ako tréner a Rafaj ako vedúci. Dobrá príprava priniesla svoje ovocie v podobe 1. miesta v jesennej časti III. triedy.

Družstvo dorastu v súťažnom ročníku 1989-1990 bolo zaradené do II. triedy. Po skončení súťaže skončilo, rovnako ako žiaci na 7. mieste, čo v dôsledku reorganizácie súťaže tiež znamenalo zostup do III. triedy. Po skončení súťaže odišli z vedenia družstva Tichý a Rafaj a družstvo prevzali ako tréner J. Švihel a vedúci družstva Jesenský, ktorý bol neskôr nahradený Ďurišom. Družstvu sa viedlo lepšie a po skončení jesennej časti ročníka 1990-1991 bolo na štvrtom mieste.

Družstvo dospelých skončilo po skončení II. triedy okresnej súťaže, ročník 1989-1990 na 11. mieste a malo dosť problémov so záchranou. Po letnej príprave a opatreniach hráčskeho charakteru sa v ročníku 1990-1991 situácia zlepšila a po jesennej časti sa družstvo umiestnilo na 4. mieste. Spomínaná poctivosť v príprave sa prejavila aj v prípravných zápasoch, kde dosiahli pekné výsledky i prvé medzinárodné úspechy. Remizovali na pôde účastníka Slovenskej národnej ligy Spoje Bratislava v pomere 2:2 a tesne prehrali s Považskou Bystricou 2:3. Po prvýkrát zohrali medzinárodné stretnutie s juhoslovanským mužstvom, nad ktorým vyhrali 2:0 s družstvom zo Spojených Arabských Emirátov AL-AIM 1:0.

Futbalisti TJ Tunežice na konci ročníka 1989-1990 v okresnej III. triede futbalovej súťaže bojovali o záchranu. No, v novom ročníku 1990-1991 skončili už v hornej polovici tabuľky – na 5. mieste. Ich žiacke družstvo však bez jediného bodu na poslednom mieste tabuľky III. triedy okresnej súťaže.

Aktivita futbalových oddielov je však, žiaľ! jediná, ktorú sme v roku 1990 videli. Ostatné odvetvia športu, ostatné oddiely boli málo aktívne z rôznych, väčšinou však subjektívnych dôvodov, i keď veľkú úlohu tu zohrali aj materiálne a finančné dôvody.

Československý červený kríž

Organizácie Československého červeného kríža Ladce – Tunežice rozvíjala svoju činnosť v duchu a podľa hesla „Humanitou k mieru“ a základných princípov medzinárodného hnutia: humanita, nestrannosť, nezávislosť, neutralita, dobrovoľná služba, jednota, svetovosť.

V decembri 1990 mala organizácie 420 členov. Začiatkom roku 1990 požiadalo o uvoľnenie z organizácie veľa členov, najmä mladých. Z organizácie odišli väčšinou členovia neaktívni.

Organizáciu riadil 15-členný výbor, na čele s Jánom Abrahámovským. Z mnohých úsekov činnosti organizácia vynikla najmä v darcovstve krvi. Evidovali 65 darcov, ktorí chodili pravidelne na oder krvi do Považskej Bystrice a Ilavy. Organizácia mala vyškolených 7 dobrovoľných opatrovateliek a 11 dobrovoľných zdravotných sestier, ktoré pomáhali najmä prestárlym občanom. Niektoré z nich pomáhali viesť základňu mladých zdravotníkov v Základnej

škole, ktorá dosiahla pozoruhodné výsledky v súťažiach: 1. miesto v okrese a 3. miesto v kraji.

Červený kríž patrilo v roku 1990 medzi tie organizácie, ktoré svojou aktívnou pomocou prispeli k skrášľovaniu obce. Starali sa o im zverený úsek i o zber odpadových surovín, konkrétne starý textil.

V roku 1990 už tradične usporiadala organizácia autobusový zájazd pre svojich členov, dobrovoľné ošetrovatelky a darcov krvi. Navštívili Bratislavu a Devín. V roku 1990 však chýbali v minulosti najlepšie organizované a navštevované zdravotnícke prednášky.

Základná organizácia Československého červeného kríža v Ladcoch – Tunežiciach si tak, ako ostatné organizácie hľadala svoje miesto v spektre spoločenského života. Od ostatných to mala ľahšie, pretože jej ciele boli jasne stanovené celosvetovým hnutím. Ťažkosti boli skôr organizačného charakteru, ktorým sa ani oni nevyhli.

Slovenský zväz rybárov

Slovenský rybársky zväz mal svoju výročnú schôdzu v sídle organizácie v Ilave 11. marca 1990. Členovia na nej riešili vážne problémy vnútro organizačné, ale najmä hospodárske a otázky ďalšej činnosti.

Dňa 13. mája 1990 občania Ladiec a okolia potešila organizácia číslo 3. Jej členovia z Ladiec a Tunežíc pripravili na Rybníku preteky v rybolove. Po stovkách brigádnických hodín pri úprave okolia čakalo pretekárov a divákov príjemné prírodné prostredie. O akciu bol nevšedný záujem: 160 pretekárov a asi 400 divákov. Pri pretekoch nechýbala ani tombola, rybársky guláš a ďalšie občerstvenie. Najviac nás potešila starostlivosť o prostredie, v ktorom sa zachoval prírodný ráz, ale aj to, že víťazom sa stal náš občan Michal Košťalik.

Slovenský zväz chovateľov

Dňa 18. marca 1990 v kultúrnom dome Ladce mala svoju členskú schôdzu organizácia Slovenského zväzu chovateľov v Ladcoch. Schôdza sa nakoniec po diskusii zmenila na výročnú. Starý výbor odstúpil a zvolený bol nový. Predsedom Základnej organizácie Slovenského zväzu chovateľov v Ladcoch sa stal Pavol Kalus.

Slovenský zväz invalidov

Organizácia invalidov sa na svoju výročnú členskú schôdzu zišla 2. marca v kultúrnom dome v Ladcoch.

Na schôdzi zvolili nový výbor organizácie na čele s Jánom Ďurišom. Podpredsedom sa stal Štefan Kováčik, tajomníkom Milan Rafaj, pokladníkom Vincent Kalus a ďalšou členkou výboru Jarmila Adamcová.

Demokratická únia žien

Na začiatku roka 1990 sa organizácia Slovenského zväzu žien premenovala na Demokratickú úniu žien v Ladcoch. V časti Ladce zostali dve základné organizácie koordinované spoločným celo-obecným výborom. Aktivita organizácie však v roku 1990 poklesla. V činnosti zostali len bežné aktivity, ktoré uskutočňovali každým rokom, ako čistenie cintorína, usporiadanie Medzinárodného dňa žien a niektoré ďalšie.

V časti Tunežice sa v minulosti mimoriadne aktívna organizácia žien rozpadla.

Zväz požiarnej ochrany v Ladcoch

9. marca 1990 za pomerne nízkej účasti členstva sa zišla výročná schôdza ZPO Ladce – obec. Hodnotili činnosť organizácie, kritizovali najmä rozdelenie organizácie medzi závodnú a dedinskú pred niekoľkými rokmi. Na tejto schôdzi zvolili nový výbor. Ten sa zišiel dva týždne po výročnej schôdzi a zvolil jednotlivých funkcionárov.

Predsedom organizácie sa stal Milan Majerík, podpredsedom pre preventívnu Jozef Kucharík, tajomníkom Ing. Karol Horký, hospodárom Vincent Kalus, pokladníkom Jozef Herman a ďalším členom výboru Bohuš Petřík.

Za jednu z hlavných úloh pokladali požiarnici preventívno-výchovnú činnosť. V tomto duchu sa snažili viesť svojich členov, ale aj vychovávať občanov a mládež v miestnej Základnej škole. K tomu slúžili každoročne sa opakujúce preventívne prehliadky, ktoré sa uskutočnili v dňoch 6. a 7. októbra 1990 /obytné domy/, 13. a 14. októbra /garáže/, 20. a 21. októbra /obchody, reštaurácie, objekty spoločenských organizácií a inštitúcií/. Aj vďaka prehliadkam sa darí v Ladcoch zamedzovať požiarom, ktoré sa v obci nevyskytli už niekoľko rokov.

Slovenský zväz záhradkárov

Slovenský zväz záhradkárov patril aj v roku 1990 medzi najaktívnejšie organizácie v Ladcoch. Jeho 89 členov vyvíjalo činnosť v oblasti záhradkárstva, ovocinárstva a osvetu. Na čele organizácie bol nasledovný výbor:

Jozef Maritnák, predseda,

Pavol Kalus, tajomník,

Členovia: Jozef Čemeš, Štefan Češko, Emil Martinák, Valentín Král, Libor Kvasnica, Ján Málik, Štefan Mosorjak, Milan Rafaj, Jozef Rafko, Juraj Letko, Ervín Kalus.

Stredom pozornosti bol hektár a pol veľký sad, kde vynaložili najväčšie kvantum práce. V roku 1990 však bola pomerne nízka úroda jabĺk, ktoré sú hlavným druhom ovocia, ktoré záhradkári pestujú. Takto sa znížili aj tržby a potom i možnosť viac pomôcť svojim členom.

Trávnaté plochy v sade pokosili a seno odovzdali na výkrm do JRD.

Pomoc členstvu sa sústredila na poskytovanie služieb pri zaobstarávaní umelých hnojív, nákupe výsadbového materiálu a prác s malotraktorom.

Členov Základnej organizácie SZZ sme opäť videli na pracovných brigádach pri skrášľovaní obce: pri strihaní živého plota, úprave cintorína a inde.

V roku 1990 na pôde SZZ odznelo niekoľko odborných prednášok, viedli ovocinársky krúžok mladých v Základnej škole a usporiadali tematický zájazd na AGROKOMPLEX v Nitre.

Vzhľadom na nižšie príjmy sa aj aktívna organizácie znížili asi na 27 000 korún.

Považské cementárne štátny podnik

Vstup nového roku

Na začiatku nového roku sa uskutočnila slávnostná konferencia odborovej organizácie. Viedol ju predseda Akčného výboru ROH Ing. Jozef Matuščin a slávnostný prejav predniesol Ing. Oldrich Kebísek, podnikový riaditeľ. Konferencia sa niesla už v znamení pripravovaného osamostatnenia Považských cementární ako štátneho podniku. Pre túto zmenu sa vyslovuje aj zhromaždenie pracujúcich dňa 30. januára 1990.

Samostatný štátny podnik

Premena na samostatný štátny podnik je najdôležitejšia udalosť, ktorá sa v Považských cementárňach stala v roku 1990. Ministerstvo výstavby a stavebníctva Slovenskej republiky vydalo Základnú listinu pre štátny podnik Považské cementárne s platnosťou od 1. apríla 1990. Od tohto dňa je oficiálny názov cementárne Považské cementárne, štátny podnik Ladce. Ministerstvo výstavby a stavebníctva SR vydalo súčasne rozhodnutie o zániku štátneho podniku Cementárne a vápenky Trenčín. Majetok zaniknutého podniku a zamestnancov ponecháva, resp. presúva v novo-vzniknutých podnikoch. V základnej listine sa hovorí, že základným predmetom činnosti je účelné a hospodárne uspokojovanie potrieb spoločnosti v oblasti ťažby, spracovania surovín a výroby cementu, mletých vápencov, suchých omietkových zmesí a ich odbyt. Môže vykonávať ďalšie činnosti súvisiace s uvedenou náplňou, ale aj ďalšie podnikateľské aktivity, najmä v stavebníctve. Prednostne plní menovité úlohy štátneho plánu. Uvedené činnosti môže podnik vykonávať v tuzemsku i zahraničí. Na miesto riaditeľa bol vypísaný konkurz. Dovtedy bol funkciou riaditeľa poverený Ing. Oldrich Kebísek. Základná listina hovorí aj o tom, že súčasťou podniku sú dva závody: závod Ladce a závod Lietavská Lúčka.

Dozorná rada podniku

V zmysle Zákona o štátnom podniku sú riadiacimi orgánmi riaditeľ a Dozorná rada. Táto prerokúva základné otázky rozvoja podniku, dohliada na vedenie a hospodárenie podniku, prerokúva ročnú účtovnú bilanciu a rozdelenie použiteľného zisku. Členovia rady zobrali na vedomie, že medzi ich kompetencie patrí aj odvolanie a schválenie riaditeľa. Polovica členov Dozornej rady bola do funkcie ustanovená zakladateľom podniku – Ministerstvom výstavby a stavebníctva Slovenskej republiky a druhá polovica bola zvolená pracovnými kolektívami, jeho delegátmi v tajnom hlasovaní.

Dňa 13. júna 1990 bola Dozorná rada definitívne ustanovená a zvolený jej predseda. Bol to pre našu cementáreň historický okamih. Dozorná rada bola zložená z týchto zástupcov:

Ing. Karol Juran, vedúci oddelenia energetiky Ministerstva stavebníctva a výstavby SR,

Ing. Jarolím Hraško, vedúci odboru stavebných látok Technického a skúšobného ústavu stavebného,

Ing. Anton Martaus, námestník riaditeľa Všeobecnej úverovej banky v Považskej Bystrici,

Ing. Štefan Šulík, náčelník služby vozňového hospodárstva, oblastné riaditeľstvo ČSD v Bratislave,

Ing. Milan Januš, vedúci výrobného úseku Cementáreň Lietavská Lúčka,

Ing. Pavol Masný CSc. Vedúci oddelenia technického rozvoja v Lietavskej Lúčke,

Ing. Ladislav Letko, vedúci oddelenia technického rozvoja, Ladce,

Stanislav Klvaňa, vedúci prevádzkovej učtárne v Ladcoch.

Za predsedu zvolili Ing. Karola Jurana a za podpredsedu Ing. Ladislava Letku.

Personálne zmeny v Ladcoch

Dňa 15. januára 1990 sa urobili vo vedení Považských cementární Ladce niektoré personálne zmeny. Útvar výrobného a technického námestníka riaditeľa sa zlučuje do jedného útvaru „výrobno-technického námestníka“. Vedením tohto útvaru je poverený RNDr. Jozef Fedor, CSc.. Bývalý výrobný námestník Ing. František Strakovič odchádza do dôchodku a bývalý technický námestník Ing. Vojtech Miklóši sa stáva vedúcim investičného odboru. Ruší sa útvar kádrovej a personálnej práce a vytvára sa oddelenie personálnej práce, ktorého vedením je poverená Ing. Jana Chlebová.

Po uskutočnených konkurzoch sa riaditeľom štátneho podniku Považské cementárne stáva Ing. Oldrich Kebísek /22.mája 1990/ a v Lietavskej Lúčke Ing. Štefan Jurecký /23. apríla 1990/.

Najdôležitejšie technická akcia

Keďže kronikár opisoval najväčšie technické zmeny a zaujímavé technické, priekopnícke činy aj v opisovaní predchádzajúcich desaťročí, venujem časť kroniky najvýznamnejšej akcii v ostatných rokoch tzv. Racionalizácii lomového hospodárstva v lome Butkov.

Geologický prieskum k tejto akcii robili už v roku 1981. do konca roku 1990 celkom tieto hlavné práce:

Urobili 953 metrov výskumných štôlní a 600 metrov štôlne prevádzkovej pre dopravu suroviny. Ďalej bolo navŕtaných 1 278 metrov prieskumných vrtov a vyrazená šachta o priemere viac ako 3 metra a výške 196 metrov. Šachta sa vŕtala novou metódou: najprv sa predvŕtal tzv. zabezpečovací vodiaci vrt z kóty 605 m n.m. o priemere 300 mm. Vrt bol nasmerovaný do odbernej komory, ktorá sa nachádza na konci uvedenej štôlne. Potom sa na sútyčie vodiaceho vrtu namontovala vlastná rezná hlavica a z odbernej komory sa uskutočňovalo vŕtanie smerom hore, ku kóte 605 m. Pri vŕtaní surovina padala na dno odbernej komory, kde sa nakladala banským nakladačom do vozíkov a štôľňou sa vyvážala na haldu.

Spomínaná štôľňa číslo 15 sa začala raziť v apríli 1984 a jej razenie ukončili v októbri 1985.

Zvislá šachta sa začala raziť spomínaným vrtom 27. decembra 1988 a vŕtanie ukončili 8. februára 1989. Počas týchto prác bolo niekoľko technologických porúch, zapríčinených tektonickými poruchami masívu.

Úlohou šachty je dopravovať materiál z úrovne 605 m n.m. na kótu 385 m n.m., čím sa vylúči autodoprava v dĺžke asi 3 000 metrov a znížia sa celkové náklady na dopravu. Nad šachtou je namontovaný čelust'ový drvič, kde sa surovina podrví na veľkosť do 200 mm a šachtou sa dopraví na dopravný pás v odbernej komore. Šachta slúži súčasne aj ako zásobník suroviny. Pre signalizáciu výšky hladiny suroviny v šachte je zabudovaná meracia technika, založená na báze rádioaktívneho žiarenia.

Pre zabezpečenie čistoty ovzdušia na týchto zariadeniach zabudovali kapsový filter pri hodnote úletu do ovzdušia 10 mg pevných častíc na 1 m³ vzdušiny.

Systémom pásov je surovina dopravovaná na terajšiu pásovú dopravu suroviny do závodu.

Ako technické vylepšenia boli na stredisku rotačnej pece inštalované zariadenia na meranie povrchovej teploty plášťa rotačnej pece pomocou termovízie a analýza dymových plynov. Obe tieto merania sa využívajú pri riadení priebehu vypaľovacieho procesu a zefektívňujú ho.

Nový elektro-odlučovač

Dňa 5. septembra 1990 dali do skúšobnej prevádzky nový elektro-odlučovač, ktorý inštalovali po havarovanom filtri v roku 1989.

Oprava sa začala už v roku 1989 – 12. októbra. Inštalovali ho pracovníci Vzduchotechniky Banská Bystrica. Samotný elektro-odlučovač je prototypom a vyrobilo ho ZVVZ Milevsko. Je projektovaný na zvýšený výkon rotačnej pece z 1 460 ton slinku na 1 800 ton za deň a na takto zvýšené prášenie. Podľa projektu by účinnosť odprášenia mala byť až 99,93 % -ná, ak sa splnia projektované predpoklady.

Skúšobná prevádzka sa mala skončiť o mesiac. Trvala však dlhšie a predpokladané percento odprášenia sa nedosiahlo. Stavba a montáže stáli viac ako 4 milióny Kčs.

Výsledky výroby v roku 1990

Nasledujúca tabuľka ukazuje výsledky výroby cementu v štátnom podniku Považské cementárne a to v oboch závodoch – v Ladcoch i Lietavskej Lúčke.

Problémov vo výrobe bolo viacero, ale po prvýkrát po mnohých rokoch sa objavili aj nové: problémy s odberom. Vedenie a technici museli pružne prechádzať na kvalitnejšie druhy cementu a v Lietavskej Lúčke uvažovať aj o nových výrobách.

ukazovateľ	plán	skutočnosť	%
Cement podnik /tony/	930 000	885 000	95,2
Ladce	600 000	585 000	97,5
PC 400	190 000	234 000	123,1
SPC 325	410 000	351 000	85,6
Lietavská Lúčka	330 000	300 000	90,6
SPC 250	330 000	237 000	71,8
SPC 325	-	63 000	
Slinok spolu	667 000	640 000	96,0
Ladce	439 000	426 000	97,0
Lietavská Lúčka	228 000	214 500	94,1
Mletý vápenec	195 000	210 724	108,1
Ladce	-	1 254	
Lietavská Lúčka	195 000	209 470	107,4
Hrubá výroba /tis. Kčs/	430 000	416 093	96,8
Ladce	276 000	268 146	97,0
Lietavská Lúčka	153 600	147 949	96,3
Výroba tovaru /tis. Kčs/	387 000	386 471	99,9
Ladce	252 400	255 283	101,1
Lietavská Lúčka	134 600	131 188	97,5

Pojivo /Lietavská Lúčka/ 3 698 ton

V expedícii cementu sa značné množstvá presunuli na balený cement. Tento fakt súvisí tiež so zníženým odberom u veľkoodberateľov a zvýšením u malooodberateľov.

Expedícia v roku 1990

Podnik mal plánované vyexpedovať 930 000 ton skutočnosť však bola 887 146, čo je 95,4 %. Plánovanú expedíciu nespĺnili ani v Ladcoch, ani v Lietavskej Lúčke.

Zaujímavé sú čísla hovoriace o tom, že baleného cementu vyviezli 315 276 ton, namiesto plánovaných 265 000 ton. Z toho v Ladcoch zabalili a expedovali 135 989 ton, čo je 136 percent z plánu.

Pre budúcnosť cementárne, keď sa ráta so stagnáciou výstavby u nás je dôležitý export a to do všetkých oblastí. V roku 1990 sa podarilo zlepšiť obchodné styky s firmami v Spolkovej republike Nemecko, kde vyviezli 32 228 ton cementu a do Poľska 264 ton. Začínajúce sa obchodné partnerstvá sú založené na vysokej kvalite cementu z Ladiec.

Prieskumy k privatizácii

V Považských cementárňach v druhej polovici roku 1990, tak ako v iných podnikoch začali uvažovať o formách privatizácie. Rokovalo sa aj s niektorými zahraničnými firmami o dodávkach cementu, ale i o prípadnej modernizácii cementárne a partnerstve s tým súvisiacom.

Všetko úzko súviselo s budúcim zákonom o privatizácii a majetkovo-právnych otázkach závodu Ladce a Lietavská Lúčka. Preto podnikový právnik aj za pomoci obecného kronikára siahali do minulosti, aby zistili potrebné údaje. Tie sú veľmi zaujímavé a keďže neboli nikde v obecnej kronike zverejnené, uvádzam ich teraz.

Údaje o založení cementárne a jej prvých rokoch, či desaťročiach sú známe a sú spomínané v patričných častiach obecnej kroniky. Zaujímajú nás najmä tieto fakty:

- V roku 1922 na základe výzvy ministra obchodu ČSR firma „Žilinské a Ladecké portlantové cementárne, účastinná spoločnosť“ preložila svoje sídlo z Budapešti do Bratislavy.

- Dňa 30. októbra 1928 valné zhromaždenie schválilo zmenu firmy na „Slovenské továrne na portlandský cement Lietavská Lúčka – Ladce, účastinná spoločnosť“. Sídlom firmy bola Bratislava, Gunduličová ulica číslo 8.

- Dňa 14. júna 1930 povolilo Ministerstvo vnútra ČSR po dohode s Ministerstvom obchodu ČSR zriadenie novej firmy „Továreň na bauxitový cement Ladce, účastinná spoločnosť“. V roku 1930 po ustanovujúcom valnom zhromaždení započala výstavba a v roku 1933 vyrobili a expedovali prvý hlinitanový cement na Slovensku, ktorý vyrábali až do roku 1950.

- Dekrétom prezidenta republiky č. 100/1945 Zb. o znárodnení baní a niektorých priemyselných podnikov prešli cementárne do vlastníctva štátu v roku 1945 bez náhrady bývalým majiteľom – účastinárom.

Znárodnená bola majetková podstata:

a, Slovenské cementárne na portlandský cement, úč. spol. so sídlom v Lietavskej Lúčke s výnimkou účasti v podniku „Prodejná cementárska spoločnosť s r.o. Praha“ a budovy Bratislave na Gunduličovej ulici.

b, Ladecká účastinárska spoločnosť na dorábanie dreva a vápna v Ladcoch.

c, Slovenské vápenné a trasové závody, úč. spol. Ladce.

d, Továreň na bauxitový cement, úč. spol. Ladce

- Rozhodnutím ministra priemyslu zo dňa 7. marca 1946 bola vydaná zakladacie listina „Slovenské cementárne a vápenky, národný podnik so sídlom v Trenčíne“.

- V roku 1945 existoval v Ladcoch majetok, ktorý sa doteraz užíva:

a, Pozemky, na ktorých sú postavené výrobné objekty, obytné domy a vykonáva sa ťažba vápenca v lome Butkov asi v rozlohe 50 hektárov.

b, Budova baliarne, vodárenská veža, cementové silá, dva obytné domy a budova, ktorá sa používa ako predajňa potravín v Horných Ladcoch.

Po roku 1945 došlo v cementárni k mnohým i zásadným rekonštrukciám a tok zo starých výrobných objektov i zariadení nezostalo nič.

Odborová organizácia

Odbory aj v závode Ladce prešli na konci roku 1989 a na začiatku 1990 organizačnými zmenami i zmenami v cieľoch a úlohách odborov. Pre prácu odborov v cementárni boli kľúčové dve konferencie.

12. júna 1990 konferencia závodného výboru odborového zväzu stavba, ktorá oboznámila s poslaním odborov, schválila kolektívnu zmluvu a rozpočet.

5. októbra 1990 konferencia prerokovala plnenie rozpočtu, ale najmä plnenie kolektívnej zmluvy. Konferencia prekročila, pre takého príležitosti obvyklý rámec a bola charakteristická konkrétnym prístupom k jednotlivým otázkam. Konštatoval sa aj nízky záujem a neinformovanosť o odborárskej práci a v dôsledku aj o perspektívach výroby, palivovej a energetickej situácii v cementárni a v konečnom dôsledku aj v sociálnych dopadoch. Na tejto konferencii sa uviedlo niekoľko zaujímavých čísiel. Medzi nimi fakt, že priemerná mzda v roku 1990 sa pohybuje na hranici 3 380 Kčs. V sociálnej sfére si podnik vytýčil skrátiť pracovný čas v nepretržitých prevádzkach na 40 hodín týždenne, bez zníženia mzdy.

Na sociálne účely sa v cementárni aj v roku 1990 vyčerpali značné sumy. A to najmä na pôžičky, na závodné stravovanie, na podnikovú a výberovú rekreáciu, na Pioniersky tábor v Belušských Slatinách. Ďalšie prostriedky išli na chatu Muflón, do rekreačného a školiteľského strediska vo Vysokých Tatrách – Starej Lesnej, na telovýchovu, kultúru a ďalšie položky.

Z finančných prostriedkov cementárne sa postavila aj družstevná 24 – bytovka na mieste starých kolónii, do ktorej sa prví obyvatelia nasťahovali v decembri.

Pod vplyvom zvýšenia stavebných nákladov – cien, museli zvýšiť aj členský podiel stavebných družstevníkov.

V dňoch 12. a 13. februára 1990 sa uskutočnili voľby do odborovej organizácie Považských cementární v závode Ladce. Zúčastnilo sa ich 358 pracovníkov, ktorí z 35 člennej kandidátky zvolili 15 členov závodného výboru odborovej organizácie a 5 členov závodného výboru odborovej organizácie a 5 členov revíznej komisie. Do čelných funkcií boli zvolení:

Milan Bajza, predseda

František Koiš, podpredseda

Eva Tichá, tajomníčka

Ing. Jaroslava Ďurišová, hospodárka

Ing. Jozef Matuščín, aktív pre občianske záležitosti

Štefan Vavřík, komisia OBP a ochrany životného prostredia

Oto Bajza, mzdová komisia

Anton Hudec, bytová komisia

Anna Mosorjaková, komisia národného poistenia

Anton Malovec, predseda revíznej komisie.

Všetky ostatné organizácie v závode Považské cementárne š.p. na konci roka 1989, respektívne na začiatku roku 1990 zanikli. Jediným partnerom na rokovanie s riaditeľom, vedením podniku je odborová organizácia. Preto, ako zástupca pracujúcich, zamestnancov závodu nadobudla veľký význam.

Vodná elektrárň Ladce

Vodná elektrárň má takmer päťdesiatpäťročnú históriu. Táto prvá väčšia elektrárň na vodný pohon na Slovensku sa začala stavať v roku 1932 a do prevádzky ju dali v roku 1936, čo podrobne opisujem v tejto kronike v rokoch 1932, 1936 a najmä 1986, pri príležitosti 50-teho výročia začatia elektrickej výroby.

Kronikár zostal dlhý popisovať roky 1987, 1988, 1989 a 1990. Robím tak dodatočne a súhrnne za uvedené roky.

Organizácia podniku a závodu

Podnik mal mnoho rokov sídlo v Trenčíne. Ešte v roku 1977 ho premenovali z Považských elektrární n.p. Trenčín na Vodné elektrárne k.p. Trenčín a patril pod Generálne riaditeľstvo Slovenských energetických podnikov. To prinieslo zmenu v organizácii na jednotlivých vodných elektrárňach a to tým, že celkom 19 samostatne pracujúcich vodných elektrární usporiadala do 9 závodov, pričom výkonovo veľké elektrárne /Čierny Váh, Liptovská Mara, Nosice/ zostali samostatnými závodmi. Závod Dubnica na Váhom vytvorili elektrárne Ladce, Ilava, Dubnica a Trenčín s inštalovaným výkonom 60 MW tvoreným ôsmimi samostatnými hydroalternátormi.

Ďalšia zmena v roku 1988 priniesla zmenu premenovania na Slovenské energetické podniky a ďalšia organizačná zmena k 1.1.1990 premenovanie na Slovenský energetický podnik, Vodné elektrárne Trenčín – odštepny závod. Organizáciu závodov však tieto zmeny nezasiahali.

Na čele podniku do roku 1984 stál Ing. F. Furenda a po ňom Ing. Seewald Vladimír DrSc. Riaditeľovi závodu podliehali dvaja zástupcovia. Z toho zástupcovi pre prevádzku podliehali štyria majstri prevádzky na jednotlivých vodných elektrárňach.

Funkciu riaditeľa závodu do roku 1989 vykonával Rudolf Vojtáš. Po jeho odchode na dôchodok bol vedením poverený Jaroslav Pápy a do 1.2.1990 sa riaditeľom stal Ján Chmelina.

Majstra prevádzky na vodnej elektrárni v Ladcoch vykonával Ladislav Eliáš, po ňom Jozef Šedík a od 1. júla 1990 Ivan Fedor.

V rámci závodu pôsobila odborová organizácia do roku 1989 s nadriadeným orgánom Odborovým zväzom pracovníkov baní a energetiky v Prievidzi. Závodnému výboru podliehali 4 odborové úseky. V Ladcoch ho do roku 1989 viedol Juraj Košút a po skončení jeho funkčného obdobia Ján Prekop.

V rokoch 1987, 1988 a 1989 pracovali s celozávodnou pôsobnosťou organizácie Socialistického zväzu mládeže z ČSSP. Niektorí pracovníci boli členmi celopodnikovej pobočky Československej vedecko-technickej spoločnosti.

Výrobné úlohy

K hlavným úlohám patrilo prevádzkyschopnosť výrobných zariadení a ich operatívne nasadenie podľa požiadaviek podnikového dispečingu výroby elektrickej energie. Ďalej vykonávanie pravidelných revízií a údržbárskych prác na výrobnom a rozvodovom zariadení a plnenie menovitých úloh. Plnenie hlavných úloh v rámci závodu a jednotlivých vodných elektrární bolo za roky 1987-1990 úspešné.

Rok 1987

Vodné pomery neprekračovali dlhodobý normál, prietoky boli nadlepšované z priehrad Liptovská Mara a Orava. Ročná výroba 83 381 MWh, čo znamenalo splnenie plánu na 100,9 %. Vo vodnej elektrárni Ladce splnili plán údržbárskych akcií a mimo výroby elektriny pokračovali v rekonštrukcii dvoch bytových jednotiek v obytnej kolónii elektrárne.

V tomto roku zaevidovali a odstránili dve krátkodobé poruchy – v marci a decembri 1987. Pracovníci žili aj mimopracovným životom. Navštevovali kultúrne podujatia a uskutočnili zájazd na východné Slovensko.

Rok 1988

Vodné pomery ustálené s výnimkou letných mesiacov, kedy zaznamenali mimoriadne nízke prietoky. Ročná výroba bola 76 086 MWh, čo znamenalo splnenie na 87,5 %. Pohotový výkon bol však na 101,5 %. Rovnako, ako v roku predchádzajúcom splnili všetky údržbárske

práce a akcie opráv a zaznamenali iba jeden hodinový výpadok, vplyvom skratu. Z mimopracovných akcií spomeniem organizovanie osláv Dňa baníkov a energetikov, bran-
no-športové hry a zájazd do Maďarska.

Rok 1989

V roku 1989 boli vodné pomery ustálené, prietok vody však musel byť nadlepšovaný z veľkých vodných nádrží Liptovskej Mary a Oravy. Plán výroby splnili na 98,3 %, čo znamenalo 80 372 MWh vyrobenej elektriny. Pohotovú výkon splnili na 101,3 %.

Aj v roku 1989 urobili patričné plánované opravy a odstávky výrobného a rozvodného zariadenia a po dlhých preťahoch, zmenách dodávateľov dali do užívania dve rekonštruované bytovky s 8 bytmi.

V tom istom roku ukončili aj rekonštrukciu 110 kV vývodu – napájanie ZŤS Dubnica nad Váhom. V priebehu roka nezaznamenali ani jednu poruchu.

Osobitne treba spomenúť 63 dňovú opravu, ktorá bola mimoriadne náročná. Vlastnými pracovníkmi uskutočnili regeneráciu vinutia a vymedzovanie vôle turbíny. Opravu urobili pri mimoriadne malej pomoci závodu, keďže súčasne sa robila generálna oprava VE Trenčín. Mimoriadne úsilie vyvinuli čatári Š. Zacko a D. Košťalik, z ktorých nakoniec skôr menovaný so svojimi pracovníkmi vypomohli aj pri generálnej oprave v Trenčíne.

Zo zaujímavých podujatí pre zamestnancov stoja za zmienku návštevy v Dome kultúry Ilava, stretnutie dôchodcov, posedenie BSP, športové hry a rekreácie v Tatrách – Ostredku.

Rok 1990

Vodné pomery v roku 1990 boli ustálené, nadlepšované v letných mesiacoch. Výroba elektrickej energie 87 603 MWh, to znamená prekročená na 107,2 %. Pohotovú výkon splnený na 101,6 %.

V roku 1990 sa uskutočnilo viacero opráv na výronom zariadení, ale aj na budove VE. Opravilo sa oplatenie, vymenila strešná krytina na budove VE a na jednej bytovke.

Začiatok roka bol v znamení novembrových udalostí 1989. Bola zrušená organizácia KSS, odborový zväz sa osamostatnil. V závode Trenčín založili VPN, zrušila sa závodná organizácia SZM a bola vyslovená nedôvera riaditeľovi závodu.

Z kultúrnych podujatí sme zaznamenali zájazd do Rakúska a Talianska, návštevu podujatí v ZK Ladce a v kultúrnom dome Ilava.

Stredoslovenské kameňolomy a štrkopiesky, prevádzky Tunežice

Rok 1990 bol pre Stredoslovenské kameňolomy a štrkopiesky, prevádzku v Tunežiciach úspešný. Ťažba v lome pokračovala podľa plánu i keď za sťažených ťažobných podmienok. V roku 1990 vyprodukovali 300 000 ton drveného kameniva, čo bol stanovený plán podnikovým riaditeľstvom Stredoslovenské kameňolomy a štrkopiesky š.p. v Žiline.

Počet pracovníkov tohto výrobného strediska sa pohyboval na hranici 45 robotníkov a technikov. V tomto roku sa v podstate nič nezmenilo ani v technológii výroby, ani nepribudla nijaká nová technika. Od novembra 1990 bola síce plánovaná veľká rekonštrukcia lomového hospodárstva, neuskutočnila sa však a presunuli ju na apríl 1991. A tak sa v priebehu roka 1990 urobili iba bežné technické opravy a údržba, potrebná na udržanie chodu prevádzky.

Železničná stanica Ladce

V roku 1990 pracoval na železničnej stanici Ladce 27-členný kolektív vedený náčelníkom stanice Pavlom Faturom. V priebehu roka odišla jedna pracovníčka na dôchodok a vrátil sa jeden pracovník zo základnej vojenskej služby. Tento kolektív sa počas roku 1990 značne stmelil, čo sa prejavilo v úspešnom plnení úloh, ako to vyplýva z ďalšieho.

Nehoda sa za celý rok vyskytla jedna /podhodenie výhybky/, nemala však vážnejšie následky. Poveternostné podmienky boli pre železničnú prepravu v zimnom období 1989/1990 veľmi priaznivé a tak sa nevyskytli nijaké prevádzkové ťažkosti.

Dopravná intenzita

Nakládka prebiehala zo začiatku roka dobre, v letných mesiacoch však poklesla. V poslednom štvrtroku značnými organizačnými zmenami nastal obrat. Plán len v tomto štvrtroku bol splnený na 164,2 %.

Celkom sa naložilo 507 032 ton, čo bolo 20 138 vozňových jednotiek a plnenie na 116,6 %.

Celá nakládka sa uskutočňovala na základe hospodárskych zmlúv s prepravcami, znamená však i tak pokles oproti roku 1989. Pokles spôsobili zmeny v spoločnosti a najmä zmenené ekonomické podmienky u odberateľov. Rok 1990 je však aj rokom, kedy sa zaznamenal výrazný nárast exportu cementu. Do Spolkovej republiky Nemecko, bývalej NDR a Maďarskej republiky naložili 1 548 vozňových jednotiek, čo je 40 381 ton.

Na železničnej stanici Ladce sa vyložilo 9 470 vozňových jednotiek, to bolo 250 545 ton materiálu. Je to nárast oproti roku 1989 /142,4 %/.

Statické vyťaženie vozňa bolo 24,22 tony, čo je dobrý ukazovateľ a pobyt miestneho vozňa plnili na 76,7 %.

Tržby z prepravy cestujúcich boli 290 660 Kčs, čo je mierne zvýšenie oproti roku 1989 spôsobené aj zvýšením cestovného na železnici o 100 %.

Výstavba

Na železničnej stanici Ladce urobili generálnu opravu na budove a stavidiel. Staničné priestory sa dosť skultúrnil.

Majiteľ vlečky Považské cementárne, š.p. urobil prostredníctvom pracovníkov Staviteľstva Žilina obnovu baliarenskej koľaje číslo 11. Na sklonku roka sa začala aj rekonštrukcia baliarne v cementárni, čím sa značne ovplyvní kultúrnosť prostredia na železničnej stanici Ladce /znížené prášenie/.

Cez rok 1990 sa uskutočnil aj výber staveniska na vybudovanie prístavby železničnej stanice, ktorá sa však bude robiť aj v roku 1992. Prístavbou sa zabezpečia základné sociálne zariadenia pre verejnosť a pracovníkov stanice.

Urobili aj výber staveniska na novú kabelizáciu stanice, prestavbu výhybiiek na elektromotory a prícestie v km 147. 445 v Tunežicich sa zabezpečí svetelnými výstražníkmi.

Jednotné roľnícke družstvo 1. máj Košeca

Vedenie JRD a hospodárske výsledky

Na výročnej členskej schôdzi vo februári 1990 v Košeci, okrem hodnotenie hospodárenia a stanovenia úloh na rok 1990 zvolili nové predstavenstvo a vedenie Jednotného roľníckeho družstva.

Z Ladiec a Tunežíc boli v predstavenstve z celkového počtu 17 členov: Katarína Kukuliašová, Jozef Porubčan, Ing. Milan Kňažko, Stanislav Záhradník a Dona Margušová.

Vedenie JRD malo toto zloženie:

Ing. Milan Kremeň, predseda

Jozef Porubčan, podpredseda

Vedúci úsekov:

hlavný ekonóm - Ing. Marián Petrovič

rastlinná výroba - Ing. Peter Karas

živočišna výroba - Ing. Peter Šebeňa

špeciálna výroba - Ing. Pavol Palček

technické služby - Martin Húževka

pridružená výroba - Ing. Pavol Straka

Vedúceho výpočtového strediska vykonával Ing. Karol Stratený a hlavného dispečera Ing. Juraj Košťalik.

Na farme Ladce a Tunežice ako vedúci pracovali Viera Závacká a Ing. Anton Konda. Organizácie nebola však farma samostatná a menovaní sa starali o chov hospodárskych zvierat v ustájovacích priestoroch v Ladcoch a Tunežiciach.

V druhej polovici roku 1990 sa začala konkrétna príprava reorganizácie JRD a prechod na nové podmienky. Robili tak i napriek tomu, že do konca roka nebol schválený zákon o poľnohospodárstve. Z iniciatívy družstevného zväzu začali však uvažovať o niektorých spôsoboch návratu pôdy pôvodným vlastníkom a najmä o tom, ako ďalej pokračovať v činnosti JRD v zložitých ekonomických podmienkach súčasnosti. Pripravili a uskutočnili k tomu niekoľko schôdzí členov a pracovníkov družstva a vysvetlili im možnosti, pre ktoré sa môžu rozhodnúť. Do konca roka sa však o ničom nerozhodlo, ale mienka členov je v drvivej väčšine za pokračovanie činnosti JRD, nie však na terajších princípoch, ale na princípoch podielníctva. Ani jedno bývalé stredisko /Ladce, Tunežice, Košeca, Košecké Podhradie, Kopec a Horná Poruba/ neprejavili záujem osamostatniť sa – okrem Ilavy. Z jednotlivcov iba jeden člen JRD mal záujem zobrať si pôdu späť a samostatne hospodáriť /z Ilavy/. Pravda, do konca roka 1990 prebiehala iba oboznamovacia kampaň, ďalšie rozhodnutia prinesie až rok 1991.

V JRD 1. mája Košeca bolo v roku 1990 evidovaných 750 pracovníkov, z toho 687 trvale činných, ostatní brigádnici. Z tohto počtu bolo 57 kombajnístov a traktoristov, 4 kočiši a 48 ostatných pracovníkov v rastlinnej výrobe. V živočišnej výrobe sa 106 pracovníkov zaoberalo ošetrovaním hovädzieho dobytku, 22 ošetrovaním ošípaných a oviec. Z nepoľnohospodárskej výroby bolo 35 vodičov nákladných aut, v stavebných čatách 45, v dielnach 35 a 101 technických pracovníkov. Zo 687 členov a pracovníkov bolo 234 žien.

Na mzdy pracovníkov vynaložili viac ako 31 miliónov korún. Takmer všetky mzdy v porovnaní s rokom 1989 stúpili o 1 – 18 %. Najvyššie priemerné platy mali ošetrovatelia oviec 5 417 Kčs, vodiči nákladných aut 3 611 korún, traktoristi a kombajnisti 3 520 Kčs. Najnižšie priemerné platy mali ženy v rastlinnej výrobe 1 986 Kčs.

V celom Jednotnom roľníckom družstve bola v roku 1990 priemerná mzda 2 772 Kčs.

Úctyhodná bola suma, ktorou JRD prispelo na sociálne zabezpečenie – 6 miliónov 42 tisíc korún.

Celkové hospodárenie JRD v roku 1990 vyznelo priaznivo, i keď sa predpokladaný zisk nedodrжал. Rok 1990 je rokom veľkých cenových zvrátov v neprospech poľnohospodárov. Sú to zvýšené vstupy v energii a palivách, neúmerne zvýšenie cien hnojív, ale aj strojov, stavebného a ďalšieho materiálu. Napr. kombajn, ktorý stál okolo 500 000 Kčs zdražiel na 2 milióny. S niektorými úpravami poľnohospodári v JRD Košeca počítali, s niektorými nie. Takto sa zvýšili náklady na prácu traktorov, nákladných aut, práce pomocnej výroby, stavebné práce, zúrodňovanie pôdy a pod. Na druhej strane však družstevníci znížili niektoré náklady: krmivá viac ako o dva milióny korún, výrobnú a správnu réžia o 2 a pol milióna. Celkový výsledok hospodárenia za rok 1990 je zisk 7 miliónov Kčs, čo bolo o niečo menej ako v roku 1989.

Rastlinná výroba

Mnoho rokov dozadu v našej kronike uvádzame výsledky rastlinnej výroby, oševné plány a výnosy. Robíme tak preto, aby generácie, ktoré budú kroniku čítať mohli porovnávať.

V roku 1990 v celom komplexe JRD Košeca mali vysiate 300 hektárov ozimnej pšenice, 75 ha pšenice jarnej, 45 hektárov raži, 170 ha titicale, 130 hektárov jačmeňa a 10 hektárov ozimného jačmeňa. Teda spolu 730 hektárov obilia. Ďalej bola zasiata repka ozimná /50 ha/, mak /23/, cukrová repa /110/, kukurica /133/. Na 159 hektároch pestovali jednoročné krmoviny a na 149 hektároch viacročné krmoviny. V roku 1990 bolo až 108 hektárov zeleniny.

Pre celkový prehľad o pôde ešte uvediem, že 546 hektárov bolo lúk, 1 000 ha pasienkov a 123 hektárov sadov. Družstvo malo celkom 3 181 hektárov sadov. Družstvo malo celkom 3 181 hektárov poľnohospodárskej pôdy.

Rastlinnej výrobe venovali osobitnú pozornosť, ako základu pre živočíšnu výrobu. K dispozícii mali seno, senáž, siláž, úsušky, zelený krm a krmnú repku. Okrem toho využívali pasienky. Celkom pripravili na vykrmovacie obdobie 6 854 ton krmovín v sušine, čo nebolo dosť podľa plánu, ale vystačilo na potreby kŕmenia.

Obiloviny, vzhľadom na nie celkom priaznivé počasie v čase rastu, dosiahli solídne výsledky – hektárové výnosy. Ozimnej pšenice sa urodilo 1 341 ton, čo je priemerný hektárový výnos 44,7 q. Jarnej pšenice zobraли 307 ton /40 q z ha/, raži 201 ton /45 q/, titicale 734 ton /50 q z hektára/, jarného jačmeňa 658 ton – teda 50 g z hektára a ozimného jačmeňa 45 ton /40,5 q na jednom hektári/.

Pri popisovaní rastlinnej výroby treba pripomenúť veľké škody, ktoré v roku 1990 spôsobila lesná zver.

Aj ostatné plodiny priniesli príjmy do pokladne JRD – niektoré pomerne vysoké, iné iba priemerné, alebo podpriemerné. Spomeniem cukrovú repu, ktorej predali 5 152 ton a utŕžili viac ako 2 a pol milióna korún, na maku 736 tisíc Kčs, na ďatelinovom osive 187 000 Kčs, na repke olejnej viac ako pol milióna korún.

Sady v roku 1990 v mnohých druhoch ovocia sklamali. Pestovali hrušky, jablone, čerešne, slivky, ríbezle, maliny a jahody. Ani v jednom druhu nedosiahli plánované úrody. U niektorých plodín boli dokonca výnosy až päťkrát nižšie ako plánovali /jablká/ a sliviek zobraли dokonca namiesto 20 ton iba jednu tonu. Takto sa nepodarilo splniť ani tržby a tak namiesto 500 000 Kčs utŕžili iba 177 tisíc.

Lepšie na tom boli zeleninári, ktorí na 108 hektároch pestovali zemiaky, kukuricu, kaleráb, kel, kapustu bielu, červenú, mrkvu, petržlen, zeler, paštrnak, šalát, cibuľu, brokolicu a patizóny. Spolu dopestovali 2 120 ton zeleniny, za čo utŕžili 4 402 000 Kčs. Najväčšiu tržbu mali z mrkvy – 1 283 000 korún /586 ton/ a za kapustu bielu – 1049 ton, čo predstavovalo príjem 1 619 000 Kčs. Záhradníci boli v roku 1990 úspešnejší, ako v roku 1989.

Živočíšna výroba

Najskôr niekoľko čísiel o chove a početnom stave hospodárskych zvierat v roku, kedy začínajú problémy s predajom, ktoré nastali po zvýšení cien v polroku 1990. V JRD chovali 2 082 kusov hovädzieho dobytku, z toho 786 dojníc. 2 226 ošípaných a 418 teliec. Všetky tieto počty boli vyššie, ako v predchádzajúcom roku okrem ošípaných, kde počet klesol o 454 kusov. Rovnakú úroveň malo v roku 1990 aj plnenie dodávok štátneho plánu, kde vysoko prekročili dodávky hovädzieho mäsa, teliec, ale nesplnili dodávky bravčového mäsa a teliec. To však už v roku 1990 veľa neznamenalo, lebo mäsa bolo na trhu v podstate dosť.

Značnú škodu urobil úhyn hospodárskych zvierat, ktorý sa síce plánuje, ale u niektorých druhov prekročili plánovanú normu a tak vznikla celková škoda okolo 400 tisíc korún.

V každom roku osobitne sledujeme výrobu mlieka. V roku 1990 sa nespĺnili mnohé ukazovatele, ktoré by mohli znížiť náklady na výrobu, tým znížiť výrobnú cenu, ale zvýšiť aj množstvo a kvalitu mlieka. Napr. dojivosť plánovali na jednu dojnicu 4 004 litrov, dosiahli však iba 3 577 litrov, čo bol aj pokles v porovnaní s rokom 1989. Na jednotlivých farmách zaznamenali rôzne výsledky – v Ladcoch najhoršie. Treba ešte dodať, že takýto stav trvá už niekoľko rokov a situácia sa nezlepšila ani v roku 1990.

Prehľad podľa fariem:

Košeca	113 kráv	379 000 litrov	81,6 %
Ladce	120 kráv	449 000 litrov	77,7 %
Ilava	201 kráv	806 000 litrov	102,9 %
Košecké Podhradie	222 kráv	681 000 litrov	91,3 %
Horná Poruba	155 kráv	596 000 litrov	102,5 %

Priemerná dojivosť na jednu dojnicu bola v Košeci 3 335 litrov, v Ladcoch 3 719 litrov, v Ilave 3 995 litrov, v Košeckom Podhradí 3 058 litrov a v Hornej Porube 3 846 litrov.

V roku 1990 sa oveľa prísnejšie, ako predchádzajúce roky sledovala kvalita mlieka. Na farme v Ladcoch nedosiahli dobré výsledky, keď dodali 32,85 % I. triedy, 45 % II. triedy, 15,29 % III. triedy a 6,51 % neštandardného mlieka. Najlepšie výsledky mali v Ilave – 90,99 % I. triedy, Horná Poruba /76 %/, Košeca /65 %/, Kopec /61 %/, Košecké Podhradie /59 %/. Teda kvalitatívne zaostávanie Ladiec bolo značné a podstatne to ovplyvnilo príjmy za tento produkt.

Zo živočíšnej výroby ešte spomeniem, že v Ladcoch chovali 483 ošípaných, z toho 101 prasnic a v Tunežiciach 96 kusov hovädzieho dobytku na výkrm.

Technické služby a pridružená výroba

Dôležitou zložkou fungovania JRD boli technické služby, ktoré napomáhali priamo výrobe, ale časť z nich pracovala pre iné podniky a organizácie a prinášala tržby. Bez týchto úsekov by nebolo možné zvládnuť poľnohospodárske práce, výstavbu, opravárenskú činnosť a ťažko by bez nich bolo družstvo ziskové.

Tak napr. produkcia dielne bola 2 milióny 300 tisíc korún, stavebnej činnosti takmer 8 miliónov, autodopravy 11 miliónov. Kovovýroba spolupracovala s JRD Cífer, Piešťany a s ďalšími pri výrobe poľnohospodárskej techniky, rôznych kombinátorov. Vyrábala aj tzv. „europalety“ pre firmu z Holandska.

Všetky nepoľnohospodárske úseky – Kovovýroba Košeca, Kovo-výrobné stredisko Košeca a Odborná činnosť Bratislava mali viac ako 36 miliónov Kčs tržby a priniesli 5 a pol milióna čistého zisku. Bolo to však o 7 miliónov menej ako sa plánovalo, pretože vstupy veľmi zdraželi.

Ekonomické úvahy

Vedenie JRD i družstevníci sa v roku 1990 zaoberali otázkami zlacnenia – zefektívnenia výroby a to na všetkých úsekoch: v rastlinnej, živočíšnej výrobe i v pridružených výrobách. Po zvýšení cien klesol dopyt po mäse a v očakávanej liberalizácii cien v roku 1991 zrejme klesne ešte viac. Tým klesli aj šance predat' produkty JRD, najmä hovädzi dobytok, ošípané i mlieko. Preto sa už v roku 1990 popri úvahách o racionalizácii objavili aj novátorské, podnikateľské návrhy, ako je otvorenie vlastného bitúnku a iné. Napr. chov oviec sa ukázal ako nerentabilný a preto sa navrhlo jeho zrušenie.

K celkovému ovzdušiu medzi družstevníkmi nijako neprispeli rozporné názory poslancov Federálneho zhromaždenia a iných hospodárskych predstaviteľov na poľnohospodársku prob-

lematiku, osud družstiev a tým aj družstevníkov a podľa názoru všetkých aj osud výživy obyvateľstva.

V roku 1990 však i napriek ťažkostiam patrili Jednotné roľnícke družstvá a medzi nimi aj JRD 1. mája Košeca medzi najstabilnejšie sektory celej slovenskej ekonomiky.

65. výročie založenia kláštora v Ladcoch

Vďaka Národnému múzeu v Bratislave sa kronikárovi obce podarilo získať niektoré dokumenty o vzniku kláštora v Ladcoch a jeho účinkovaní v dvadsiatych až tridsiatych rokoch. Ďalej uvádzam niekoľko všeobecných údajov a konkrétne údaje z tridsiatych rokov. O týchto faktoch sa zmieňujem preto, lebo už v prvej časti kroniky /do roku 1960/ som o kláštore písal, ale nemal som k dispozícii toľko dokumentov, ako teraz.

V prvom rade treba vedieť, že v Ladcoch bol kláštor Milosrdných sestier svätého Vincenta, ale i Dom Misijnej spoločnosti s rozsiahlou činnosťou a veľkými právomocami v rámci Slovenska a pokiaľ ide o sestry aj v rámci vtedajšej Československej republiky.

Vznik rádu

Rád vznikol v Paríži v roku 1633 a založil ho sv. Vincent z Pauly. Pomáhala mu blahoslavená matka Lujza de Marillac. Rád bol založený najskôr ako spolok bohatých žien pod názvom „Panie kresťanskej lásky“ /Dames de charité/, ktorý mal pomáhať chudobným, biednym a žobrákom.

Do spolku sa potom prihlásili dievčatá, ktoré tejto práci chceli zasvätiť celý život. Dostali meno „Dcéry kresťanskej lásky“. V tom čase, zhruba na sklonku 17. storočia ich spravovala a na ich poslanie pripravovala blahoslavená Lujza.

Do Rakúsko-Uhorska sa tento rád dostal až v polovici 19. storočia. Jeho sídlo bolo v Gratz /Štátsky Hradec/, kde bol mnoho rokov a odtiaľ sa rozširoval do celého Rakúsko-Uhorska. Jeho prvou predstavenou /vizitátorkou/ bola Leopoldína Brandesová. Keďže sa rád rýchlo rozrastal, rozdelili ho v roku 1905 na rakúsku a uhorskú provinciu. Po rozpade Rakúsko-Uhorska v roku 1918 došlo k ďalšiemu deleniu na provincie rakúsku, juhoslovanskú, rumunskú a československú.

Najbližšie – ešte za Rakúsko-Uhorska boli sestry tohto rádu v Trenčíne. Starali sa o chorých v župnej nemocnici, ale mali aj školy: materskú, ľudovú a dievčenskú mešťianku. V nemocnici ako ošetrovatelky zostali aj po roku 1918, ale zo škôl odišli, lebo nevedeli po slovensky a tak nemohli vyučovať. Z podobných dôvodov sa zrušilo aj piaristické gymnázium v Trenčíne. Sestry sv. Vincenta nehradili sestry Notre Dame, ktoré prišli z Čiech.

Československá provincia sestier sv. Vincenta bola založená 1. februára 1922. Jej riaditeľom sa stal slovenský kňaz Misijnej spoločnosti Jozef Danielik a prvou vizitátorkou bola sestra Angela Paczeltová. Ich prvým sídlom bola Nitra. Najväčším problémom bola generačná otázka, pretože zhruba do roku 1923 nemali vlastný dorast. Keď sa o rok presťahovali do Trnavy, založili tu Ústredný dom s čisto slovenským noviciátom. Budúce sestry rádu sídlili v trnavskom sirotinci, ktorý patrilo milosrdným sestrám sv. Vincenta. Sirotinec presťahovali potom do Banskej Bystrice, ale ani rád – Ústredný dom nezostal dlho v Trnave.

V roku 1924 sa naskytla príležitosť kúpiť kaštieľ v Ladcoch. Celý rok 1924 a časť roku 1925 sa konali na kaštieli opravy, ktoré prevádzala Trnavská stavebná spoločnosť. Opravy boli rozsiahle: vymieňali krovky, opravovali povaly, miestnosti, prehlbovali studňu a ďalšie potrebné práce. Dňa 28. júna 1925 prišiel do Ladiec Juraj Tutz, splnomocnenec generálneho dozorca Milosrdných sestier z Paríže, aby budovu prevzal pre Rád Milosrdných sestier svätého Vincenta z Pauly. V tom čase dostávajú obyčajne povolenie od Župného úradu v Turčianskom sv.

Martine. Potom – 19. júla 1925 ho posvätil nitriansky biskup a kláštor začal vyvíjať činnosť. Je zaujímavé, že úradná kolaudácia sa konala až 24. februára 1926.

To bol definitívny Ústredný dom, ktorý bol stredom činnosti Rádu milosrdných sestier v Československu až do smutnej udalosti v roku 1950 – zrušenia kláštora.

Aký bol rozsah činnosti kláštora je vidieť z týchto niekoľkých čísiel:

Pri založení provincie v Československu v roku 1922 mali 29 domov /stredísk/, z toho na Slovensku 22, v roku 1933 už 48 stredísk. V roku 1922 bolo 484 sestier, v roku 1933 už 595, z toho 5 v tzv. „pohanských misiách“ v Afrike a Ázii.

Z Ladiac sa riadil veľký učebno-liečebný kombinát. Spomeniem aspoň niektoré zariadenia, ktoré patrili pod správu Ladiac. V Banskej Bystrici mali Materskú školu i Meštiansku školu. Podobné zariadenia mali v Nitre, kde bol okrem toho aj ženský Učiteľský ústav. V ďalších dvanástich mestách mali ľudové školy.

Rovnako rozsiahla bola ich činnosť v zdravotníctve. Ako ošetrovatelky pracovali v sedem krajských a v troch mestských nemocniciach. V Košiciach bolo v nemocničných službách 73 sestier rádu. Tu bolo stredisko výchovy ošetrovateliek. Učebný cyklus trval dva roky.

Z ďalších sociálnych zariadení spomeniem aspoň 6 internátov a sirotincov a 6 chudobincov.

Občania Ladiac, staršej generácie si na sestry spomínajú aj po inej stránke. Pri kláštore bola zriadená tzv. Mariánska družina /asi 40 dievčat/. Sestry rádu nacvičovali divadlá, scény na slávnosti, zväčša náboženského, ale i svetského charakteru.

Charitatívna činnosť sestier bola dosť rozsiahla. Kronikár získal údaje za rok 1933, čo je mimochodom na Slovensku rok vyvrcholenia hospodárskej krízy.

V tom roku bola na čele rádu vizitátorka Bernardína Soldánová, asistentkou Vicencie Olšavská a ekonómkou Kajtána Patakyová. Tieto tvorili predstavenstvo provincie. Na čele seminára /noviciátu/ bola Olíviu Paulská a 3 pomocné sily. V tomto roku bolo dovedna 60 novíciek.

V Ústrednom dome v Ladcoch žilo aj 11 prestárlych a chorých sestier, ktoré už nevládali pracovať. Riadnych sestier, okrem novíciek bolo v tomto roku v Ladcoch 34.

Ústredný dom v Ladcoch sa v prvom rade staral o správu provincie, teda všetkých jeho školských, charitatívnych a zdravotníckych zariadení. Ďalej o spomínanú výchovu dorastu a starostlivosť o starých a chorých.

Charitatívna činnosť sa však prejavovala aj navonok. V kláštore sa poskytovalo často prvé ošetrovanie. Sestry navštevovali chorých v domácnostiach a pod. Chudobným počestným, ktorí v tomto roku putovali celou republikou a hľadali si prácu, poskytovali jedlo. Podľa záznamov ich v roku 1933 poskytli 3 136. Staré a choré sestry, ktoré nemohli pracovať v poľnohospodárstve, ani inak, robili podľa svojich síl ošatenie pre chudobných. Len v roku 1933 ich rozдали 366.

V zime sa podávalo chudobným deťom mlieko o čom podrobnejšie píšem v kronike za roky 1930-1936. Pri kláštore bolo hospodárstvo, takže kláštor bol v potravinách sebestačný.

V druhej polovici tridsiatych a v štyridsiatych rokoch boli Ladce aj strediskom Misijnej spoločnosti. Vizitátor, respekt. provinciál Misijnej spoločnosti, bol súčasne riaditeľom provincie Milosrdných sestier sv. Vincenta.

Provinciálnym predstaveným a vizitátorom Misijnej spoločnosti v štyridsiatych rokoch bol Ján Hutýra. Do pamäti Ladčanov i do obecnej kroniky sa dostal aj inak. Bol to on, ktorý vyvinul veľkú iniciatívu za oslobodenie 20 rukojemníkov, ktorých v apríli 1945 príslušníci nemeckej armády zajali. Jeho, i snaha ďalších bola márna, ako vieme 19 z nich potom Nemci zastrelili.

Misijna spoločnosť, jej kňazi vykonávali po celom Slovensku tzv. obnovu – misijné dni. Spravovali známy vysokoškolský internát v Bratislave – Svoradov, ale i vyučovali náboženstvo v škole v Ladcoch.

Zo známejších mien spomeniem: František Mihina, Ľudovít Orješka, Ernest Krištín, Štefan Krištín, Ján Belan, Juraj Kapec, František Kosnáč, Anton Miklovič, Vojtech Košík, Martin Janek, Augustín Mikula.

Kláštor v Ladcoch za roky účinkovania 1925-1950 v Ladcoch zohral pozitívnu úlohu v oblasti charitatívnej, výchovnej i kultúrnej. V čase ich pobytu v obci sa starali o park, ktorý bol v tom čase v dobrom stave. Po zrušení kláštora kaštieľ i park menili majiteľov vždy na škodu jedného i druhého. Po roku 1950 sa sestry rádu rozišli po celom Slovensku i na Moravu, kde sa venovali i naďalej charitatívnej činnosti.

Čiastočne z archívov /1945/, čiastočne z dobovej tlače /1970/ uvádzam niektoré fakty, ktoré sú overené a možno ich pokladať za pravdivé.

Pred koncom vojny, na jeseň roku 1944 vykopali robotníci cementárne v Ladcoch v horách Ladiec úkryty – zemljanky pre tri židovské rodiny pracovníkov fabriky. Tam chceli prečkať koniec vojny, prechod frontu, najmä však po potlačení Slovenského národného povstania zostrujúce sa represálie proti židovským občanom. Treba uznať, že prípravu úkrytov organizoval terajší riaditeľ, Nemeč Bergmann. Ľudia z cementárne a obce sa o rodiny starali, nosili im jedlo a iné potrebné veci. Dovedna sa tu ukrývalo osem osôb: Jozef Findel, bývalý riaditeľ /správca/ cementárne, jeho manželka Margita, ich deti 13-ročný Ján a 9-ročná Eva. Ďalšie rodina Ervín Šulek a Margita Šuleková /rodená Lippeová/ a ďalší manželia Freierovci.

Začiatkom decembra 1944 ich našli pri zemljankách postrieľaných, iba najmladšie dievčatko Evka Findelová zostalo nažive.

Sudca vtedajšieho Krajského súdu v Trenčíne spomína, že začiatkom decembra 1944 dostala stopovacia skupina policajnej stanice v Trenčíne správu o masovej vražde v horách nad Ladcami. Už vtedy mali záznamy o vlámانيach, lúpežiach, prepadoch, ťažkých ublíženíach na zdraví, znásilnení jedného dievčaťa z Ladiec a zabití horára v obci Kopec. Vyšetovania vo vtedajších časoch však neboli jednoduché. Treba si uvedomiť, že v horách boli vtedy partizánske jednotky: u nás konkrétne jednotky Žižkovej partizánskej brigády, ale i malé skupiny, ktoré sa po potlačení povstania snažili udržať do prechodu frontu. Na druhej strane boli v horách i malé skupinky, ktoré sa za partizánov vydávali a od obce Pružina prichádzajúce malé skupiny z oddielov nacionalistických ukrajinských jednotiek tzv. Vlasovovej armády. Títo všetci sa zdržiavali aj v Strážovskej hornatine. Samotní Nemci, ktorí sa zdržiavali v Ladcoch a na okolí nejavili nijakú ochotu angažovať sa pri vyšetovaní tohto prípadu a už vôbec nie, keď sa dozvedeli, že povraždení občania sú Židia. Dovolili však vyšetrovacej skupine z Trenčína pátrať aj v teréne. Podozrení boli viac, ale nakoniec až koncom mája 1945 – teda po oslobodení zatkli sedem podozrivých, väčšinou okolo dvadsaťročných občanov Ladiec. Boli uväznení do začiatku roka 1946, kedy ich pre nedostatok dôkazov prepustili. Dňa 15. januára 1947 boli všetci opäť vo vyšetrovacej väzbe až do 5. novembra 1947, kedy vyniesol súd v Trenčíne prvostupňový rozsudok: oslobodil všetkých spod obžaloby, iba jedného z nich – najstaršieho odsúdili za lúpež a za znásilnenie.

Na tieto smutné udalosti spomína aj bývalý vrchný strážmajster Žandárskej stanice v Ladcoch. Sám pomáhal pripravovať zemljanky pre tri židovské rodiny. Spomína, že jedného dňa na začiatku decembra 1944 ho zavolali do jedného domu v Ladcoch, kde našiel pani Freierovú, ktorá postrelená do brucha prešla od úkrytu v horách až do dediny. Po veľkých ťažkostiach sa podarilo ranenú dopraviť do nemocnice, konca vojny sa však nedožila a tak jediný dospelý očitý svedok nemohol pri súde podať svedectvo.

Ďalej použijem texty z denníka Smena z roku 1970, kde vtedajší šéfredaktor Ján Čomaj zachytáva rozprávanie spomínaného vrchného strážmajstra.

„Celý prípad o zavraždených som musel ešte ten istý deň hlásiť do Trenčína, zamlčal som iba pani Freierovú. Hlásil som, že nad Ladcami bola v noci strelba a že ľudia rozprávajú o akýchsi postrieľaných židoch, čo sa tam schovávali. Kázali mi ísť sa na to pozrieť. Ráno sa

zastavila na žandárskej stanici nemecká patrôla. Veliteľ'a som akosi presvedčil, že by sme sa tam mali ísť pozrieť. Vzali ma so sebou.

O dobrú hodinu sme stáli pred zemljankou. Pred vchodom ležal 13 – ročný Janko Findel, bokom od neho dve ženy Findelová a Šuleková a v úvoze sme našli troch rozstrieľaných chlapcov Findela, Šuleka a Freiera. Nemcom som zatajil, že som o úkryte vedel i to, že ranená pani Freierová je v dedine. Ale i tak mi niekto do počtu chýbal: malá Evka Findelová. Nemci medzi nimi objavili krvavú stopu a vyšliapané stupaje v snehu od veľkých bagančí. Stopa nás zaviedla pod horu k senníku. Nemci ma prinútili, aby som vyliezol po rebríku do senníka. Vytiahol som pištoľ a liezol hore. Našiel som tam malú Evku Findelovú, oblečenú iba v pyžame a svetříku. Dva dni tam ležala, zakrútená v sene o hlade a smäde. Tvár mala celú od zaschnutej krvi. Vyzeralo to tak, že ju iba udreli pažbou do temena, ale prežila to. Previezli sme ju do kláštora v Ladcoch, kde ju ošetrili a opatrili. Riaditeľ Bergmann ju potom prostredníctvom známym dostal do evanjelického sirotinca v Modre, kde aj prečkala vojnu.“

Od vraždy sedem židovských občanov uplynulo už 46 rokov. Za tie roky sa im nedostalo miesta, aké im ako nevinným obetiam vojny patrí. Rovnako sa ich mená nedostali ani na pomník, medzi 19 zavraždených rukojemníkov, padlých v Slovenskom národnom povstaní, na frontoch druhej svetovej vojny a v koncentračných táboroch.

Aj ich mená patria do pamäti budúcich generácií občanov Ladiec, ako memento nezmyselnosti vojny a jej morálky. Preto kronikár urobil aj tento návrat do histórie.